

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Обавезе уговорних страна код уговора о
међународној продаји робе у режиму Бечке
конвенције**

(мастер рад)

МЕНТОР

Проф. др Предраг Цветковић

СТУДЕНТ

Анђелија Савић

Број индекса: М006/16-О

Ниш, 2017.

Садржај

Увод	1
I ОСНОВНЕ ОБАВЕЗЕ ПРОДАВЦА	3
1.Обавеза испоруке робе	3
1.1.Место и начин испоруке	4
1.1.2. Обавеза продавца да робу испоручи у одређеном месту	5
1.1.3. Испорука предајом робе првом превозиоцу.....	5
1.1.4. Испорука стављањем робе на располагање купцу	6
1.1.5. Место налажење робе као место испоруке.....	8
1.1.6. Место пословања продавца као место испоруке	8
1.2.Време испоруке.....	9
1.2.1.Уговорно одређење времена испоруке.....	9
1.2.2.Оквирно одређење времена испоруке.....	10
1.2.3.Када рок није одређен, нити одредив	11
1.3.Обавеза продавца да испоручи саобразну робу.....	12
1.3.1.Испорука робе са физичким недостацима	12
1.3.1.1. Несаобразност робе због тога што нема уговорена својства	13
1.3.1.2.Несаобразност робе када нису уговорена њена својства	14
1.3.1.3.Подобност робе за уобичајену употребу	15
1.3.1.4.Подобност робе за нарочиту употребу	16
1.3.1.5.Несаобразност робе јер не одговара узорку или моделу	18
1.3.1.6. Несаобразност робе због тога што није адекватно упакована	18
1.3.1.7.Испорука alluid-а	20
1.4.Одговорност продавца за саобразну испоруку.....	20
1.4.1.Време меродавно за одређивање саобразности робе	21
1.4.2. Преглед робе	23
1.4.3. Обавештење о недостатку.....	25
1.4.3.1.Изузеци од дужности обавештавања.....	28
1.4.3.2.Оправдање купца за повреду обавезе обавештавања.....	29
1.4.3.3.Услови под којима продавац не одговара за саобразност робе	30
1.5.Обавеза предаје докумената	31
1.6.Обавеза продавца да пренесе својину	33

1.7. Одговорност продавца за правне недостатке	34
1.8. Одговорност продавца за правне недостатке на роби на којој постоји право или потраживање трећег лица које се заснива на индустријској или другој интелектуалној својини	38
II ОСНОВНЕ ОБАВЕЗЕ КУПЦА.....	41
1.Обавеза плаћања цене	41
1.1.Предузимање припремних мера.....	41
1.2.Одређивање цене	42
1.3.Место плаћања цене.....	44
1.4.Начин плаћања цене.....	45
1.5.Време плаћања.....	46
1.6.Валута плаћања	47
2.Обавеза преузимања испоруке	48
2.1.Обавеза предузимања неопходних радњи	48
2.2.Обавеза пријема робе	49
Закључак	51
ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ	53
ПОПИС ОСТАЛЕ ИСТРАЖИВАЧКЕ ГРАЂЕ	54
САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ.....	55
Obligations of the parties in contracts on international sale of goods under the CISG	56
БИОГРАФИЈА	57

Увод

Уговор о међународној продаји робе представља најзначајнији инструмент у регулисању савремених пословних односа између припадника различитих држава. Незамисливо је одвијање протока робе, услуге и капитала на глобалном нивоу без уласка у одређене уговорне односе. С обзиром на то да купци и продавци потичу из различитих држава у којима владају различита права и закони, било је прекопотребно створити такав извор регулисања ових односа који ће потпуно једнако уважити права и обавезе уговорних страна. Неспорно је да Конвенција о међународној продаји робе, познатија као Бечка конвенција, данас важи за најзначајнији извор регулисања међународних купопродајних односа. Готово да се 80 % светске трговине одвија по правилима и нормама ове Конвенције. Бечка конвенција није савршен инструмент регулисања ових односа. Она има празнине и недостатке у погледу регулисања појединих сегмената међународног купопродајног односа, јер остаје недоречена. Али без обзира на недостатке, успела је да створи сигурност и поверење код продавца и купца и да ће доћи до ваљане реализације уговора.

Предмет истраживања мастер рада јесу обавезе продавца и купца у режиму Бечке конвенције које воде до његовог извршења. Рад се састоји из два дела. Први део је посвећен обавезама продавца, док се други део бави анализом обавеза које постоје на страни купца. Предмет анализе нису само основне обавезе уговорних страна, већ и све споредне обавезе које омогућују извршење главних обавеза. Обавезе и једне и друге стране имају своје модалитете у погледу места, времена и начина сопственог извршења.

Сви споменути сегменти уговора имају своје место регулисања у Бечкој конвенцији. Бечка конвенција налаже да увек у сваком погледу уговора, примат треба дати аутономији воље уговорних страна. Управо, воља купца и продавца у највећем броју случајева води до примене Конвенције, јер на објективан начин уређује реализацију уговора у погледу места, времена, начина, као и у погледу правних средстава која стоје на располагању купцу и продавцу у случају повреде уговора. Кроз рад се заправо може видети колико је свака обавеза из уговора комплексна, као и да се састоји из низа ситнијих обавеза, али подједнако важних за уговор. Важну улогу у разумевању примене Бечке конвенције на уговор има судска пракса UNCITRAL-а, која је одличан показатељ како се стране придржавају уговорених обавеза у вези са местом, временом, начином испоруке као и

преносом права својине на роби од стране продаваца и исто тако у вези са местом, временом, начином плаћања цене и преузимања испоруке од стране купца. Уједно се може видети како судови различитих држава тумаче одредбе Бечке конвенције и да ли постоји једнообразна примена исте.

Циљ рада се огледа у анализи обавеза у међународном купопродајном односу које су подвргнуте режиму Бечке конвенције. Подједнако важан циљ је истраживање случајева из судске праксе UNCITRAL-а као најважније организације која се бави регулисањем међународног купопродајног односа. Без анализе случајева у судској пракси не могу се разумети савремени односи између купца и продавца, као и њихов доживљај и тумачења одредаба БК. Бечка конвенција има велики број потписница и још увек се није појавио довољно убедљив инструмент у регулисању међународне продаје робе који би умањео њен значај и примену.

I ОСНОВНЕ ОБАВЕЗЕ ПРОДАВЦА

Код уговора о међународној продаји робе, обавезе уговорних страна се могу поделити на основне и споредне. Основне или главне обавезе чине срж једног уговора и без њиховог испуњења не може доћи до остваривања примарних циљева уговорних страна. Стога су ове обавезе регулисане изворима међународног карактера. Уколико се одређени интереси не могу остварити кроз испуњење основних обавеза које су прописане Конвенцијом, стране их могу уговорити уз поштовање начела савесности и поштења и меродавних националних права. Бечка конвенција предвиђа да ће се њене одредбе на конкретан уговор искључиво применити ако постоји сагласност уговорних страна. Њена примена се базира на начелу аутономије воље уговорних страна. Уговорне стране не само да су у обавези да испоштују обавезе прописане уговором и конвенцијом, већ и све оно на шта их обавезују обичаји и трговачка пракса.

Да би се знало које су обавезе основне, а које споредне, неопходно је дефинисати уговор о међународној продаји робе. Бечка конвенција међутим не даје дефиницију уговора, али се кроз њене одредбе могу видети шта су основне обавезе продавца и купца. Наиме, према Бечкој конвенцији, продавац је дужан да изврши испоруку робе, преда документе који се односе на робу¹, као и да пренесе право својине на роби на начин који је предвиђен у уговору и конвенцији. Обавеза је купца да плати цену, као и да предузме све неопходне радње како би се омогућила испорука, односно пријем робе и докумената.

1.Обавеза испоруке робе

Најважнија обавеза продавца код уговора о међународној продаји је испорука робе. Бечка конвенција не даје дефиницију испоруке, али се према анализи њених одредби може рећи да под испоруком робе (eng. delivery) подразумевамо скуп свих оних радњи које продавац мора предузети, како би купац стекао државину на роби која је предмет уговора.² Дуго времена је у пракси било тешко одредити појам испоруке нарочито што се за њу везују значајне правне последице. Пре свега, путем испоруке продавац извршава своју основну обавезу из уговора. Друго, уколико купац захтева испуњење основне

¹ Чл.31. Закона о ратификацији конвенције Уједињених нација о уговорима о међународној продаји робе, *Службени лист СФРЈ - Међународни уговори*, бр. 10-1/84: у даљем тексту БК.

² Р.Вукадиновић, *Међународно пословно право-посебни део*, Крагујевац, 2009, стр. 104.

обавезе продавца, садржај захтева детерминише садржај испоруке. Треће, када се изврши испорука долази до прелаза ризика од губитка и оштећења робе са продавца на купца. Затим, неизвршавање испоруке робе доводи продавца у стање доцње и даје купцу могућност да реализује надокнаду штете, али и да раскине уговор. Ово су само неке од последица које се везују за испоруку и баш из тих разлога Бечка конвенција не даје прецизну дефиницију испоруке. Оно што је новина у Бечкој конвенцији у односу на међународне изворе који су јој претходили, јесте то што се по њој појам испоруке више не везује за саобразност робе. Прецизније, продавац је испунио своју обавезу када је предао робу купцу чак и онда када она није саобразна уговору. Појам испоруке не треба изједначавати са фактичком предајом ствари (handover), као актом којим се преноси државина или својина.³С обзиром на то да је испорука најкомплекснија обавеза продавца, о њој се може говорити у ужем и ширем смислу. Наиме, испорука у ужем смислу јесте предаја робе купцу односно, ствљање робе на располагању купцу у одређеном месту. Док се под појмом испоруке у ширем смислу не подразумева само предаја робе купцу, већ и друге правне и физичке радње попут: закључивања уговора о превозу, обезбеђење робе, утовар робе и сл.

Обавеза испоруке робе је у Бечкој конвенцији регулисана чл. 31-33⁴. Продавац је дужан да испоручи робу у складу са уговореним местом, временом и начином. Уколико у уговору ништа није одређено, продавац се мора придржавати одредаба из Конвенције. У таквим околностима Конвенција поново даје предност аутономији воље уговорних страна. То значи да оне имају слободу у одређивању начина испоруке. Свакако та слобода није потпуна због поштовања принудних националних прописа. Свако одсуство одређења у уговору попут места, времена и начина се замењује кроз примену решења из Конвенције.

1.1. Место и начин испоруке

Члан 31 БК регулише неколико ситуација у вези са местом испоруке робе. Најпре, продавац је дужан да испоручи робу у неком одређеном месту према уговору. Ако то није случај, БК повлачи разлику између случајева када уговор о међународној продаји укључује превоз робе и када превоз робе није одређен у уговору.⁵Бечка конвенција не

³ М. Драшкић, М. Станивуковић, *Уговорно право међународне трговине*, Београд, 2005, стр.291.

⁴ С. Фишер Шобот, *Право међународне продаје*, Нови Сад, 2014, стр.78.

⁵ Чл. 31 (а) и (б) БК.

регулише случај када продавац треба да испоручи робу купцу у његовом месту пословања. То је такозвана обавеза доношења. Таква обавеза продавца свакако да може постојати у уговору.⁶

1.1.2. Обавеза продавца да робу испоручи у одређеном месту

БК увек предност даје вољи уговорних страна. Све оно што је у уговору одређено као меродавно у погледу места испоруке има предност у односу на њене одредбе. Пре свега место испоруке може бити одређено или одредиво. Најчешће се уговорне стране у интернационалним односима користе чувеним *INCOTERMS* клаузулама чија примена не ствара проблеме у пракси између продавца и купца. Уколико место испоруке у уговору није прецизно одређено или није одредиво, примениће се раније успостављена трговачка пракса. Може се десити да се на конкретан уговорни однос не може применити ниједан од претходно поменутих начина у погледу испоруке робе у одређеном месту. Под тим околностима важну примену има члан 31 БК⁷. Ово је, заправо, норма која је допунског карактера и служи да попуни правне празнине.

1.1.3. Испорука предајом робе првом превозиоцу

Каквог ће садржаја бити испорука робе у многоме зависи од тога ли је у уговору предвиђена обавеза превоза робе. Превоз робе је саставни део уговора о продаји са елементом иностраности у највећем броју случајева. Наиме, према члану 31(а) БК, продавац испуњава своју обавезу испоруке уколико преда робу првом превозиоцу ради достављања купцу. Уколико су укључени превозиоци из више грана превоза, роба се предаје првом превозиоцу. Превоз робе представља физички трансфер робе из једног места у друго који је продавац уговорио са циљем да омогући купцу да преузме робу.⁸Превоз може организовати продавац.

Оног момента када продавац преда робу првом превозиоцу, он је извршио своју уговорну обавезу. Од тог тренутка он не одговара за превоз робе, под условом да не утиче на ток превоза и на предају робе. Члан 32(2) Бечке конвенције налаже продавцу да организује превоз одговарајућим превозним средством и под условима уобичајеним за ту врсту превоза, уколико је у уговору предвиђено да превоз организује продавац. То значи

⁶ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.78.

⁷ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.79.

⁸ Р.Вукадиновић, *op.cit.* стр.106.

да је дужан да изабере уобичајени превозни пут или ако не постоји уобичајени пут, онда директни пут.⁹Роба се може предати превозиоцу или шпедитеру. Суштина првог превозиоца се огледа управо у тој предаји надзора са продавца на превозиоца. Ако продавац врши превоз сопственим превозним средством, нема предаје надзора. Зато превозилац мора бити лице различито од продавца. У том смислу ни запослена лица код продавца се не могу сматрати превозиоцима.

Продавац је своју обавезу предаје робе из уговора испунио када је омогућио превозиоцу државину над робом. Обично транспортне клаузуле указују на радње које продавац мора предузети како би превозилац остварио посед робе и како би се роба припремила за слање. Превозилац мора робу да преузме, односно мора бити физички присутан приликом утовара.

Место предаје робе произилази или из уговора или на основу успостављене праксе између уговорних страна. Велику и значајну примену у одређивању места предаје робе превозиоцу, свакако имају INCOTERMS клаузуле. Уколико место предаје није одређено, продавац може предати робу првом превозиоцу на било ком месту¹⁰. С тим што се обично то чини у месту пословања продавца. Продавац у сваком тренутку мора ту водити рачуна о поштовању начела савесности и поштења. У приликама када је он слободан да изабере место испоруке не сме дозволити увећање трошкова на уштрб интереса купца или да непотребно одлаже транспорт робе.

1.1.4. Испорука стављањем робе на располагање купцу

Уколико у уговору није укључен превоз робе и уколико се ништа друго не предвиђа, обавеза је продавца да стави робу на располагање купцу. Испорука продавца у овом случају подразумева скуп радњи које представљају стављање робе на располагању купцу. Према Бечкој конвенцији постоји разлика у погледу места испоруке када је предмет уговора тачно одређена ствар и такозвани остали случајеви.¹¹ Наиме, ако је роба индивидуализована или је пак треба издвојити из масе или је треба произвести, а стране су у време закључења уговора знале да је ствар одређена, односно да се треба издвојити из масе и да се треба произвести у одређеном месту, онда се управо то место узима као место

⁹ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.80.

¹⁰ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.93.

¹¹ С.Фишер Шобот, *op.cit.*стр.83.

извршења продајачеве обавезе.¹² У сваком другом случају, према Бечкој конвенцији, продавац је дужан да стави робу на располагању купцу у месту свог пословања које је имао у време закључења уговора.¹³

Роба је стављена на располагање купцу онда када је стекао државину на роби (посед робе). Да би купац стекао државину на роби, продавац мора предузети одређене радње попут идентификације робе, паковања робе и обавештавање купца. Идентификација робе значи њено издавајње из масе, сем ако није индивидуално одређена роба. Затим, роба мора бити подобна за транспорт и том смислу продавац мора обезбедити одговарајућу амбалажу, у супротном сматра се да није извршио своју обавезу испоруке робе.

Након извршења идентификације робе и паковања исте, веома је важно да продавац обавести купца о спремности робе уколико у уговору није одређено време испоруке робе. Обавеза обавештења је саставни део испоруке и уколико не учини обавештење на одговарајући начин сматраће се да није извршио основну обавезу из уговора. Уколико продавац није јасно идентификовао робу, а предао је превозиоцу, дужан је да пошаље купцу обавештење о отпреми у складу са чланом 32(1) БК. Такође, продавац мора закључити све уговоре који су потребни за превоз робе превозним средствима која су одговарајућа за конкретне околности случаја.¹⁴ Тако је у судској пракси постојао случај који се у једном делу управо тичао транспорта робе и предаје робе превозиоцу. Заправо, на суду је било да утврди да ли се роба требала испоручити путем камиона како је тврдио купац, или је, пак избор транспортног средства остављен продавцу. Суд је заузео став да се продавцу оставља слобода избора транспортног средства у складу са претходно наведеним чланом, јер купац није успео да докаже да је постигнут договор између њих у вези са овим питањем.¹⁵ Бечка конвенција налаже да купац сноси сваки ризик од закашњења или губитка обавештења у случају да је претходно продавац уредно испунио обавезу обавештења.¹⁶ Ризик прелази на купца тек онда када сазна да му је роба доступна и да му је стављена на располагање. И тек у том моменту купац има обавезу плаћања

¹² Чл. 31 (б) БК.

¹³ Чл. 31 (ц) БК.

¹⁴ Чл. 32 (2) БК.

¹⁵ Case 261/T 171/95, *Austrian buyer V. Swiss seller*, Switzerland, (20 February 1997) <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V99/892/77/PDF/V9989277.pdf?OpenElement> приступ 08.09.2017. године

¹⁶ Чл. 27 БК.

цене.¹⁷ У случајевима када је у уговору прецизно одређено време испоруке, продавац је дужан да испоруку у уговорено време изврши тј. да стави робу на располагање. У овој ситуацији рок опомиње купца.

Стављање робе на располагање купцу не ствара обавезу за продавца да обезбеди утовар робе. То је обавеза купца.¹⁸ Свакако да у уговору стране могу уговорити обавезу продавца да изврши утовар робе, али у таквим случајевима утовар робе се не третира као испорука робе, већ као накнадна обавеза. И ово разликовање је врло значајно из разлога што повреда обавезе утовара не представља повреду обавезе испоруке робе.

У ситуацијама када се роба налази код трећег лица, роба се ставља на располагање купцу у том месту. То уједно ствара обавезу да купцу преда одговарајуће документе како би могао да преузме робу. Треће лице је дужно да омогућу предају робе.

1.1.5. Место налажење робе као место испоруке

Бечка конвенција налаже да се у ситуацијама када је предмет уговора индивидуално одређена роба или роба коју треба издвојити из масе или пак роба коју треба произвести, као место испоруке треба третирати оно место у коме се та индивидуално одређена роба налази или се треба издвојити, односно произвести.¹⁹ У том месту је продавац дужан да стави робу на располагање купцу. Претпоставља се да то одговара вољи уговорних страна. Тачније, мисли се на знање уговорних страна где се роба налази у време закључења уговора. Купац је тај који првенствено мора знати где се налази роба у време закључења уговора пошто је он преузима. Члан 31(б) има примену само у неколико случајева: ако је предмет уговора индивидуално одређена роба, продавац робу ставља купцу на располагање у месту њеног налажења. Наиме, ако робу треба издвојити из масе, обавеза испоруке се извршава тако што се роба ставља на располагање у месту у коме треба извршити њено издвајање. У трећој ситуацији, уколико се роба треба произвести, као место извршења испоруке узима се место у коме се роба производи.

1.1.6. Место пословања продавца као место испоруке

Врло често се у уговорним односима као релевантно место испоруке узима место пословања продавца у време закључења уговора. Заправо, ово место извршења обавезе

¹⁷ Чл. 58 БК.

¹⁸ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр. 85.

¹⁹ Чл. 31 (б) (БК)

испоруке се узима у обзир када није могућа примена претходно наведених чланова Бечке конвенције. Уколико продавац има више места пословања у моменту закључења уговора, као место извршења узима се место које је у најтешњој вези са уговором.²⁰ Затим, ако продавац није имао место пословања у обзир се узима место његовог редовног боравишта.²¹ Свака промена седишта, места пословања, ствара обавезу за продавца да о томе благовремено извести купца. У супротном свако повећање трошкова на страни купца сносиће сам продавац како би се испоштовало начело савесности и поштења у конкретном уговорном односу.

1.2. Време испоруке

Други важан сегмент у разумевању продавчеве основне обавезе из уговора је време у којем ће се извршити обавеза продавца. Неспорно је да Бечка конвенција и у погледу овог елемента даје предност аутономији воље уговорних страна. Увек се полази од онога што је одређено у уговору. Тренутак извршења испоруке може бити тачно одређен у уговору или се може одредити на основу уговорних одредаба. Ако је одређен или одредив оквирни рок, продавац може испоручити робу у оквиру тог рока, осим ако околности указују да је купац био овлашћен на избор.²² Уколико у уговору није ништа одређено ствара се простор за примену члана 33 Бечке конвенције, који налаже да се испорука треба извршити у разумном року.²³

1.2.1. Уговорно одређење времена испоруке

Уговорне стране могу одредити тачан тренутак (дан) или овирни рок у коме треба извршити испоруку. Продавац мора извршити испоруку у оном тренутку који је одређен као релевантан у уговору. Основно је правило да се испорука изврши оног дана како је наведено у уговору. Само таква испорука се сматра правовременом. Може се десити да продавац и пре уговореног изврши испоруку. Према Бечкој конвенцији оваква испорука се може прихватити од стране купца, али се исто тако може одбити.²⁴ А уколико се касни са испоруком, продавац пада у доцњу и купац на свом располагању има одређена правна средства. У уговору може прецизно бити одређен тренутак испоруке навођењем тачног

²⁰ Чл. 10 (а) (БК)

²¹ Чл. 10 (б) (БК)

²² А. Ђирић, Р. Ђуровић, *Међународно трговинско право-посебни део*, Ниш, 2005, стр.61.

²³ Чл. 33 (с) БК.

²⁴ Чл. 52 (1) БК.

датума нпр: 15. септембар. Такође се у уговору могу срести следеће одредбе: 15 дана од дана закључења уговора, првог радног дана следећег месеца и слично. У судској пракси постоји пуно случајева где је уговорно одређени рок био споран, односно био разлог за подизање тужби.

1.2.2. Оквирно одређење времена испоруке

У највећем броју случајева се рок извршења одређује оквирно. То значи да продавац своју обавезу извршава у било које време у оквиру одређеног периода. Оквирни рок представља временски интервал који обухвата више дана и чији почетак и крај су одређени уговором или се пак на основу њега могу одредити.²⁵ Оквирни рок такође може тачно упућивати на тачно одређен датум или период у којем се треба извршити испорука. Најважније од свега је да се испорука изврши у одређеном року. Важно је разликовати време када се испорука може извршити и њену доспелост. Обавеза доспева последњег дана рока и свако и кашњење са неизвршењем након тог дана доводи продавца у доцњу. Испорука се сматра благовременом ако продавац предузме све радње како би се обавеза извршила до истека рока. Продавац може имати обавезу организовања превоза робе и он је своју обавезу испоштовао уколико је предао робу првом превозиоцу у одређеном року. А када се његова обавеза састоји у стављању робе на располагању купцу, он је дужан да припреми робу за испоруку до истека рока који је одређен у уговору. Поново се наглашава обавеза продавца да правовремено извести купца о стављању робе на располагање купцу. Ако продавац намерава да стави робу на располагање у последњем могућем тренутку, он мора да обавести купца како би овај преузео робу. Занимљив модалитет који није редак у овом уговору јесте позив купца и његово одређивање испоруке односно тренутка испоруке. Ово може, наиме, произилазити из праксе или из самог уговора. Обично је ово видљиво у ситуацијама када купац има ограничене смештајне капацитете и једноставно му не одговара да се испорука изврши након протеча одређеног рока. Уколико је купац тај који одређује тренутак испоруке, онда он то мора учинити управо у том року који је предвиђен за испоруку и да о томе благовремено обавести продавца. Продавац по примљеном позиву приступа извршењу своје обавезе и пре учињеног позива од стране купца, он то не сме чинити.

²⁵ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.90.

1.2.3.Када рок није одређен, нити одредив

Уколико у уговору о међународној продаји време испоруке није одређено, нити одредиво на основу уговорних одредаба, испорука се извршава у разумном року после закључења уговора према Бечкој конвенцији.²⁶ Поставља се питање: који је то разумни рок? У одређивању разумног рока се пре свега узимају околности под којима је закључен уговор. На разумни рок испоруке утиче чињеница да ли роба већ постоји у моменту закључења уговора, да ли се тек треба произвести или се пак треба узети од трећег лица.²⁷ Свака од наведених ситуација другачије утиче на одређивање дужине разумног рока. Врло је важно да се у оваквим ситуацијама испорука изврши у оном тренутку који је најприхватљивији за обе стране. Подједнако се сагледавају интереси продавца и купца. Пракса UNCITRAL-а обилује случајевима где у уговорима рок за испоруку није одређен, што је врло често био основ за обраћање суду. Постојао је заправо спор између страног продавца и шпанског купца где је предмет њиховог уговора била испорука текстилних боја. У споразуму није био тачно одређен рок испоруке, услед чега се шпански купац жалио због касне испоруке. Међутим, у овом случају где није било прецизног одређења рока, суд је заузео став да је извршена обавеза испоруке благовремено. Овакав став суда се базира на чињеници да није био одређен рок за испоруку, као и да купац у моменту пријема испоруке није протествовао тј. прихватио је добра. Ако је сматрао да постоји манљивост у испоруци, требао је доставити обавештење о истом у складу са чланом 39 БК.²⁸

Ако је у питању роба која се тек треба произвести очигледно је да је потребан дужи рок за испоруку. А ако робу треба преузети од трећег лица, у рок се урачунава време које потребно да продавац набави робу од трећег лица. Продавац је дужан да обавести купца о постојању свих околности који могу учинити рок испоруке знатно дужим него што што се то очекивало. Исто тако је и купац у обавези да обавести продавца о околностима које чине испоруку хитном. Најважније од свега је да су околности на које се позивају једна и друга страна биле познате, односно морале бити познате у моменту закључења уговора. Наравно, ако се роба не преда првом превозиоцу у складу са уговором, конвенцијом и

²⁶ Р.Вукадиновић, *op.cit.* стр.122.

²⁷ *Ibid.*

²⁸ Case 210, *Foreign seller V. Spanish buyer, Spain* (20 June, 1997) <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V98/533/57/PDF/V9853357.pdf?OpenElement> приступ 09.09.2017.године

успостављеном праксом, испорука ће бити несаобразна. А уколико се роба не стави на располагање говоримо о тзв. неиспоруци. У оба случаја купцу стоје на располагању одређена правна средства.

1.3.Обавеза продавца да испоручи саобразну робу

Неспорно је да је примарна обавеза продавца да изврши испоруку робе. Али није довољно предати робу превозиоцу или ставити је на располагање купцу. Обавеза продавца је и да преда робу саобразну уговору. Саобразност робе представља јединствен концепт који данас итекако олакшава међународни промет и одговара потребама купца и продавца у савременим условима пословања. У Бечкој конвенцији члан 35 је посвећен саобразности робе. Њене одредбе се не разликују много у односу на меродавне националне одредбе јер се у доброј мери на њих и ослањају. Наиме, веома је важно да се одредбе Бечке конвенције у погледу овог сегмента тумаче и примењују на једнообразан начин. Само тако се може обезбедити једнообразна примена и унификација права. Саобразност робе као посебан концепт, подразумева сва физичка својства робе. Дуго времена се расправљало да ли се саобразност односи само на физичка својства робе или се ту убраја и одговорност за правне недостатке. Члан 35 БК је посвећен физичким карактеристикама робе, али исто тако у другим члановима наглашава одговорност продавца за правне недостатке. Правни недостаци се третирају као посебан вид одговорности продавца. Према томе, несаобразност робе представља све недостатке који нису обухваћени правним недостацима.²⁹ Несаобразност не само да се тиче физичких недостатака робе већ се односи и на делимичну испоруку, на испоруку *alluid*, на неадекватно упаковану робу као и на испоруку мање или веће количине. Сваки од ових побројаних случајева ће се посебно разматрати.

1.3.1.Испорука робе са физичким недостацима

Посебна обавеза продавца је гаранција за својства робе. Несаобразност постоји у виду манљивости или мана робе. Мана робе је један вид несавршености ствари (концептуалан појам) или несавршеност која онемогућује њену употребу (функционалан појам).³⁰ Уколико су стране у уговору изричито или прећутно уговориле својства која роба

²⁹ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.93.

³⁰ *Ibid.*

мора поседовати, приликом процењивања мана робе, у питању је субјективни појам мане.³¹ Уколико се несавршеност робе цени према редовној употреби говори се о објективном појму.³² Бечка конвенција, пре свега, поштује уговорно одређење робе у погледу њених својстава. Меродавно је увек оно што су стране унеле у уговор у вези са количином испоруке, квалитетом и начином паковања исте. Ако нема изричитог или прећутног одређења робе у погледу њеног квалитета, квантитета и паковања, примениће се одредбе Бечке конвенције које су регулисане чланом 35. став 2.

1.3.1.1. Несаобразност робе због тога што нема уговорена својства

Овде се пре свега ради о субјективном појму мана робе. Основно је правило да се приликом извршења уговорних обавеза полази од онога што су стране уговориле прећутно или изричито. У данашњим условима пословања уговорне стране се труде да своје међусобне односе регулишу на што конкретнији и концизнији начин. То заправо значи да оне прибегавају изричитим регулисањем уговора. На изричит начин оне могу уговорити количину, квалитет, паковање робе путем детаљних, јасних, квалитативних описа и стандарда. Само тако се могу елиминисати недоумице и празнине у уговору. Некада је могуће и не наводити изричито шта роба треба да поседује од својстава с обзиром да се ради о дугогодишњој пракси пословања купца и продавца. Исто тако се неће детаљно уговарати особине робе које се подразумевају за дату врсту робе. Изричито се уједно могу навести и посебне карактеристике и намене робе, а могуће је и позивање на опште услове пословања продавца или купца. Продавац и купац се такође могу ослонити на прећутно изражену вољу. Наиме, у овом случају нема споразума, али је воља страна довољно јасно изражена да се тачно зна шта се очекује од уговора. Потом, прећутни споразум постоји онда када постоје услови за прећутну примену општих услова пословања продавца и купца. И на крају, стране могу прећутно подвргнути свој уговор обичају.³³

Као што је претходно споменуто, одступања се могу јавити у погледу врсте наручене робе. Продавац мора испоручити ону врсту робе која се уговором тражи. У уговору роба може одређена врстом и степеном. Управо врста и степен у врсти одређују унутрашња својства робе. Несаобразност постоји када се испоручи потпуно друга врста

³¹ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.93.

³² *Ibid.*

³³ Чл. 9 (1) БК.

робе као што је испорука лешника уместо ораха. Дакле, овде је извршена испорука (alluid), али постоји несаобразност робе - што значи да продавац одговара према правилима која се односе на несаобразност, а не на испоруку робе. Потом, може се испоручити роба која је уговором тражена, али да она нема остале карактеристике или својства која су у уговору наведена и поново се јавља несаобразност.

Врло често се јављају одступања у погледу количине, квалитета и паковања робе. Као што је више пута споменуто уговорне стране морају поштовати све што је у уговору наведено у погледу карактеристика робе. Од продавца се пре свега тражи да испоручи робу тачно наведеног квалитета у уговору. Ако продавац испоручи робу која нема уговорена својства ради се о несаобразној испоруци без обзира на то да ли одступања у квалитету утичу на њено коришћење или даљу препродају. Меродавно је оно што пише у уговору. Чак и да се испоручи роба бољег квалитета сматраће се да је испорука несаобразна. Такође, свако одступање у испорученој количини сматра се несаобразном испоруком. Свакако треба разликовати одређене ситуације када је могуће толерисати одступања у количини на бази дугогодишњег пословања између продавца и купца. Али ако и у таквим ситуацијама купац инсистира на испоруци тачно одређене количине то се мора јасно навести у уговору.

1.3.1.2. Несаобразност робе када нису уговорена њена својства

У пракси се дешава да уговорне стране у споразуму не наведу карактеристике и особине робе које она треба поседовати. У одсуству оваквих одредаба ствара се место за примену објективних критеријума Бечке конвенције. Наиме, ови критеријуми су неопходни за одвијање нормалне сарадње између купца и продавца, јер обезбеђују поштовање основних квалитета и особина робе који морају постојати без обзира што изричито нису наведени у уговору. Роба није саобразна уговору уколико:³⁴

- 1) Није подобна за сврхе за које се роба исте врсте уобичајено користи;
- 2) Није подобна за нарочиту сврху која је продавцу изричито или прећутно стављена до знања у време закључења уговора, изузев када околности указују да се купац није ослонио нити је било разумно да се ослони на стручност и просуђивање продавца;

³⁴ Чл. 35 (2) БК.

- 3) Не поседује квалитете робе које је продавац купцу предочио у виду узорка или модела;
- 4) Није пакована или заштићена на начин уобичајен за такву робу или ако такав начин не постоји, на начин који је подобан да сачува и заштити робу.

Врло је јасна улога Бечке конвенције у погледу примене ових критеријума. Ово су пре свега критеријуми објективног и допунског карактера. Примењују се само онда када у уговору изричито или прећутно није изражена воља страна у погледу особина робе. Ови критеријуми су алтернативни. Довољно је да се било који од њих не испоштује да се сматра да постоји несаобразна испорука.

1.3.1.3.Подобност робе за уобичајену употребу

Ако уговором није наведено која својства роба мора поседовати, Конвенција налаже да та роба испуни неке основне карактеристике или квалитете како би се роба могла на уобичајен начин употребљавати и редовно користити. Овакав став је испољен не само у конвенцији већ и у нашем систему, као и другим националним системима.³⁵Поставља се питање шта је то уобичајена или редовна употреба ствари? Приликом тумачења овог концепта постоје различита становишта како на страни продавца тако и на страни купца која се морају узети у обзир. Пре свега се полази од тога каква су била очекивања купца у време закључења уговора, да ли се та роба може користити у неке друге сврхе и слично. Основна дужност продавца је да испоручи робу која је подобна за сврхе за које се роба исте врсте уобичајено користи. Продавац мора испоручити робу која се може нормално и редовно користити. Уколико роба нема те карактеристике које омогућују њену редовну употребу или има недостатке који отежавају њену употребу, очигледно је да постоји несаобразност. Може се догодити да њене визуелне карактеристике доведу до неупотребљивости без обзира на то што је она функционална и што нема недостатке у том смислу.

Сваки купац прибавља робу са одређеним циљем. Може је користити у сопствене сврхе или је може препродати. Ако се роба купује због сопствене употребе, очекује се да се да има оне карактеристике робе које су уобичајене за ту гране трговине у којој се редовно користи. Уколико се роба може употребљавати у више сврха, нужно је да буде

³⁵ Према чл. 479 (1) ЗОО испоручена роба има материјални недостатак ако нема потребна својства за њену редовну употребу или за промет.

подобна за све те намене. Наиме, прихваћено је правило да не треба узети у обзир очекивања купца, јер то ствара огроман притисак за продавца. Уколико купац жели робу посебних намена и својстава, он то у споразуму мора навести. Међутим, ако су продавцу у моменту закључења уговора биле познате намене робе које купац жели, онда је купчева жеља правно релевантна.

Постоји још један значајан фактор у погледу саобразности робе, а то је утицај јавноправних прописа. Продавци у купопродајним уговорима са елементом иностраности, нарочито у савременим условима пословања, морају водити рачуна о поштовању прописа који се тичу потрошачких права, заштите животне средине и слично. Заправо, поставља се питање: да ли роба у потпуности, односно испорука мора одговарати јавноправним прописима купчеве државе? Наиме, закључен је купопродајни уговор између немачког купца и швајцарског продавца где је предмет уговора била продаја дагњи пореклом са Новог Зеланда. Дагње су у себи садржале кадмијум у већем износу него што су то прописи Немачке дозвољавали.³⁶ У овом случају суд је заузео став да је испорука робе била саобразна уговору, без обзира на концентрацију кадмијума. Испорука је била у складу са чланом 35 (2) (а) и (б) БК по којима продавац није у обавези да испоручи добра која су у потпуности сагласна са свим прописима земље увоза, сем уколико забрана није била позната у земљи извоза или је купац обавестио продавца о забрани ослањајући се на продавчево знање или је продавац морао то знати под околностима случаја.

Подељени су ставови с тим у вези да ли ће одступања у погледу прописа који уређују дату врсту робе, бити посматрана као несаобразност робе. Већина прихвата становиште да продавац није у обавези да познаје националне прописе купчеве земље. Свакако ако је купац указао продавцу на постојање ових прописа, онда они обавезују продавца у погледу испоруке робе.

1.3.1.4.Подобност робе за нарочиту употребу

Ово је још један случај у коме стране нису на изричит начин уговориле својства робе које испоручена роба мора имати. Али ово је уједно случај у коме је продавцу била позната намена робе, односно постојала је свест о купчевим очекивањима. Често и сами

³⁶ Case 84/13 U 51/93, *Swiss company V. German company*, Germany (20 April, 1994)
<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V95/529/10/IMG/V9552910.pdf?OpenElement> приступ
24.09.2017.године

купци не знају да на прави начин изразе своја очекивања од робе тј. њене спецификације. Из тих разлога Конвенција предвиђа несаобразност робе, ако је продавцу изричито или прећутно била позната нарочита сврха робе коју купац очекује. То се види кроз два кумулативно постављена услова у самој Конвенцији.³⁷

- 1) Ако му је у време закључења уговора изричито или прећутно стављено до знања да ће се роба користити за посебне намене и
- 2) Ако околности показују да се купац ослонио на стручност и просуђивање продавца да се очекује роба нарочите сврхе, осим ако би било неразумно да се ослони на стручност и процену продавца.

Обично се кроз преговоре може сазнати намера купца или у моменту закључења уговора. Продавцу та нарочита сврха мора бити позната. Она заправо мора бити стављена до знања продавцу на одређен начин у моменту закључења уговора. Купац се превасходно ослања на продавчеву стручност.

Продавцу се пре свега ставља до знања да робе мора бити подобна за нарочиту сврху. И то се чини на такав начин да продавац при уобичајеној пажњи схвати да је купцу потреба роба за нарочиту употребу. То се може врло лако закључити преко места пословања, поготово у случајевима када ће купац користити робу у земљама екстремних климатских услова попут Египта или Аљаске (нпр. пумпа на Аљасци).³⁸ Најважније од свега је да је продавац примио к знању да је потребна роба нарочите употребе. Купац може изричито или прећутно ставити до знања нарочиту сврху робе. Он се уједно ослања на продавчеву стручност и знање када је продавац специјалиста у производњи или набавци робе која је потребна за нарочиту сврху.³⁹ Постоје, наиме, случајеви када није оправдано да се купац ослони на продавчеву стручност. То се нарочито види када сам купац даје инструкције или упутства или ако тражи робу познате марке. Такође, купац не може инсистирати на његово ослањање на продавчеву стручност, ако купује робу од лица које нема потребно знање.⁴⁰ Продавац у уговорном односу се може јавити и као посредник, али се и у таквим случајевима не може тражити више од његовог уобичајеног стручног знања.

³⁷ Чл. 35 (2) (б) БК.

³⁸ С. Фишер Шобот, *op.cit.* стр.90.

³⁹ Р. Вукадиновић, *op.cit.* стр.130.

⁴⁰ *Ibid.*

1.3.1.5. Несаобразност робе јер не одговара узорку или моделу

Испоручена роба у овом случају ће бити саобразна само уколико одговара узорку или моделу. Узорак представља малу количину генеричне робе која је спремна за продају, док модел представља један примерак робе који се показује када роба још увек није доступна.⁴¹ Једино што је меродавно у овом случају је управо предочен узорак или модел купцу, а не редовна или нарочита употреба. Уколико роба не одговара представљеном моделу или узорку, сматраће се да је несаобразна. Када се продаја робе врши путем узорка, купац очекује да његова роба има све карактеристике представљене робе. А код продаје робе према моделу, купац оправдано очекује да испорука има све или неке карактеристике модела. Продавац кроз показивање робе у виду модела или узорка, детерминише садржај понуде и мора постојати усаглашеност страна да се испоручи роба која је попут узорка или модела.

Могуће је да стране прецизно уговоре квалитет и својства робе, али и да поред тога продавац предочи узорак или модел. Стога се јавља неколико могућих решења с тим у вези. Прво, ако нема разлике у погледу уговореног и предоченог кроз узорак или модел, испорука је исправна и саобразна. Уколико постоји неслагање, онда се према једном мишљењу предност даје намери страна (што је изражено у већини случајева), а према другом узима се у обзир узорак. Такође, према Бечкој конвенцији, купац може презентовати узорак или модел продавцу и то не обавезује продавца приликом испоруке према члану 35(2) (ц), осим ако се са тим није сагласио. Овакав став Бечке конвенције се може видети у сл. случају где је предмет уговора била продаја мермерних плоча и где је аустријски купац одбио да плати цену сматрајући да испорука није у складу са чланом 35 БК.⁴² Суд је заправо утврдио да се члан 35(2) (ц) примењује и када купац обезбеди модел, ако су се стране договориле да роба треба да буде саобразна моделу.

1.3.1.6. Несаобразност робе због тога што није адекватно упакована

Паковање робе или одговарајућа амбалажа, јесте уведена као саставни део саобразне испоруке робе под утицајем англосаксонског система. Продавац је у обавези да испоручи робу која је адекватно упакована. Уколико се испоручи роба која није упакована на

⁴¹ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.102.

⁴² Case 175/6 R194/95, *Italian seller V. Austrian buyer*, Austria (9 November, 1995) <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V97/274/84/PDF/V9727484.pdf?OpenElement> приступ 20.09.2017.године

одговарајући начин за ту врсту робе, према Бечкој конвенцији постоји несаобразност.⁴³ Циљ адекватног паковања или амбалаже је пре свега да је купац прими у задовољавајућем стању. Продавац је апсолутно одговоран за паковање робе без обзира на то да ли он треба да уговори превоз робе или да је стави на располагање купцу. Бечка конвенција налаже да роба мора бити упакована на начин који је уобичајен за ту врсту робе.⁴⁴ Паковање робе зависи од много фактора. Утичу пре свега стандарди и обичаји у одређеној грани трговине, али директно је паковање условљено врстом робе која се испоручује. Неће се исто паковати жито (за које се користе контејнери) или кафа за коју се користе платнене вреће како би се омогућило тзв. дисање кафе, а не знојење и слично.⁴⁵ Ако пак нема одговарајућих обичаја или стандарда који би упутили како и на који начин паковати робу, најважније је да се она упакује тако да се сачува. То је заправо суштина у погледу амбалаже робе. Она се мора упаковати тако да омогући њену заштиту од разних спољних утицаја попут влаге, сунца, тумбања и слично. А са друге стране, роба треба да сачува своја унутрашња својства као што је свежина, влажности итд. Да ли ће паковање бити адекватно зависи не само од врсте робе, већ и од транспорта, транспортног средства, климатских услова. Када продавац има обавезу уговарања превоза, он мора водити рачуна о дужини трајања путовања, могућности преусмеравања и препродаје робе, јер роба мора издржати све те утицаје како би безбедно стигла до купца. С тим у вези, ако се током транспорта ошетити паковање, али роба остане нетакнута у погледу квалитета, сматраће се да продавац неће одговорати за оштећење робе.

Судска пракса је више пута показала да неодговарајуће паковање представља битну повреду уговора. Један такав случај се десио у пракси немачког суда где је повод за настанак спора било неплаћање дела испоруке винских флаша од стране немачког купца услед чега је италијански продавац подигао тужбу.⁴⁶ Тужени је изјавио да се испорука неће платити, јер паковање робе није било одговарајуће за ту врсту робе и да је приликом транспорта дошло до ломљења флаша које се више нису могле користити. Суд је такође констатовао да продавац није извршио обавезу у складу са чланом 35(2) (д) и да је морао

⁴³ Чл. 35 (2) (д) БК.

⁴⁴ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.103.

⁴⁵ Р.Вукадиновић, *op.cit.* стр.131.

⁴⁶ Case 724/ 2 U 923/06 *Italian seller V. German customer*, Germany (14 December, 1996) <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V07/863/50/PDF/V0786350.pdf?OpenElement> приступ 20.09.2017.године

обезбедити одговарајуће паковање за транспорт робе путем камиона. Стога је његова повреда обавезе квалификована као битна повреда уговора.

1.3.1.7.Испорука alluid-a

Ово је вид несаобразне испоруке којој се у пракси посвећује пуно пажње и постоје различити ставови како је третирати и које су њене правне последице. Бечка конвенција налаже да се испоручи роба оне врсте и местом у врсти како је одређено у уговору. Дешава се да се испоручи роба сасвим друге врсте или другог рода. Ако се, на пример, буде испоручио кромпир уместо пиринча или испоручи крушке уместо јабука, очигледно је да постоји испорука alluid-a. Нема јединственог става како третирати ову врсту испоруке и испорука робе друге врсте се различито квалификује. Неки сматрају да је у питању несаобразна испорука, док други то квалификују као неизвршење испоруке. Бечка конвенција итекако прави разлику између правних последица које постоје када је извршена несаобразна испорука и када испорука уопште није извршена. Овде постоје различите повреде уговора. Квалификација ове испоруке има изузетан практични значај зато што купац има различита правна средства на располагању у овим ситуацијама. Ако је купцу испоручена несаобразна роба, примера ради кромпир уместо пиринча, а он не обавести продавца јер сматра да до испоруке није ни дошло, изгубиће могућност позивања на несаобразност робе.

1.4.Одговорност продавца за саобразну испоруку

Као што је више пута у тексту поменуто, основна обавеза продавца је да изврши саобразну испоруку. Ако он то не учини, одговараће купцу за испоруку несаобразне робе уколико се кумулативно испуне следећи услови.⁴⁷ Пре свега роба мора бити несаобразна.⁴⁸ Друго, та несаобразност се цени према одређеном тренутку.⁴⁹ Правило је да роба мора бити саобразна у време преласка ризика. Међутим, може се десити да продавац буде одговоран и онда када је ризик прешао на купца. Последњи услов, али не и мање важан у односу на остале је дужност купца да прегледа робу и да по обављеном прегледу обавести

⁴⁷ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.108.

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ *Ibid.*

продавца о постојећем недостатку.⁵⁰ Битно је, уједно, поред свега наведеног да не постоје околности које ослобађају продавца од одговорности.

1.4.1. Време меродавно за одређивање саобразности робе

У праву међународне продаје је устаљено правило да продавац одговара за све недостатке који постоје у време преласка ризика на купца. Такође је он одговоран за недостатке који се могу јавити након прелаза ризика ако су последица узрока који је постојао пре тога према режиму Бечке конвенције.⁵¹ Од момента када роба дође у посед купца, престаје свака врста одговорности продавца за недостатке који се буду јавили. Овакво решење је сасвим оправдано јер мора постојати подела одговорности између купца и продавца. Притом се даје шанса продавцу да исправи недостатке до момента испоруке. Члан 66 БК прописује основну правну последицу прелаза ризика са продавца на купца, а то је да је купац дужан да плати цену без обзира на губитак или оштећење робе, изузев кад су губитак или оштећење последица радње или пропуста од стране продавца. Постоје, свакако, случајеви у којима ће продавац бити одговоран за недостатке и након предаје робе купцу, нарочито ако је несаобразност узроковао сам продавац или ако је он дао гаранције да одређеном периоду неће наступити несаобразност.⁵²

Тренутак преласка ризика за губитак и оштећење робе представља један од најзначајнијих елемената једног купопродајног уговора, нарочито код уговора са елементом иностраности. Обично се овај моменат регулише уговором или применом INCOTERMS-клаузула. У одсуству ових одредаба примениће се трговачки обичаји, под условом да је то могуће или ће се применити устаљена пракса између продавца и купца. Ако није ни то могуће примениће се, свакако, Бечка конвенција, која је супсидијарног и допунског карактера. Наиме, БК овом сегменту посвећује пажњу од 67-69. члана. Пре свега, ако је уговором одређен превоз робе, а продавац није дужан да је преда у одређеном месту, ризик прелази оног тренутка када се роба преда превозиоцу.⁵³ Ако је, пак, предвиђена обавеза предаје робе у одређеном месту, ризик прелази на купца када се роба преда превозиоцу у одређеном месту.⁵⁴ Члан 67 (2) БК налаже да ризик не прелази на купца све

⁵⁰ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.108.

⁵¹ Чл. 36 (1) БК.

⁵² Чл. 36 (2) БК.

⁵³ Чл. 67 (1) БК.

⁵⁴ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.109.

док се роба јасно не идентификује као роба која је намењена за извршење уговора и то обележавањем или обавештењем које је послато купцу. Може се такође десити да се роба прода у току превоза, па ће се сматрати да ризик од губитка и оштећења робе прећи на купца у моменту закључења уговора.⁵⁵ Од момента када купац преузме робу или, ако то не учини благовремено, у моменту када му је роба стављена на располагање прелази ризик на купца, а он чини повреду уговора ако је не преузме.⁵⁶

Продавац је одговоран за сваки недостатак било у погледу квалитета, количине, амбалаже, врсте робе који је постојао у моменту преласка ризика на купца. Уколико је роба у свему саобразна у моменту преласка ризика, а касније пропадне због спољних утицаја, купац неће имати на располагању правна средства. Обично се недостатак у роби примети након употребе или након прегледа. Од момента прелаза ризика на купца, он постаје дужан да плати цену без обзира на оштећења или губитке који су се појавили, сем ако то не настаје као последица продавчевих радњи. Међутим, ако се буду јавили недостаци на роби након преласка ризика, продавац ће одговарати онда кад је недостатак настао као последица повреде било које његове обавезе.⁵⁷ Дакле, овде је продавац испоручио несаобразну робу услед повреде својих обавеза из уговора. Повреда обавезе се може огледати у чињењу и нечињењу. То се да манифестовати кроз лош избор превозиоца, превозног средства, затим кроз недавање потребних информација. Такође се одговорност продавца јавља кад је он уговором дао гаранцију за саобразност робе, тј. да ће она бити подобна за редовну или нарочиту употребу или да ће задржати посебна својства.⁵⁸ Бечка конвенција предвиђа такозване гаранције трајности/издржљивости којима се гарантује да ће роба остати функционална у неком периоду.⁵⁹ Овим гаранцијама продавац не одговара за наступање дејства *vis major* или неодговорним руковањем купца, односно неког трећег лица.

Члан 37 Бечке конвенције пружа продавцу могућност да и пре истека рока за испоруку изврши своју обавезу. То му оставља простор за отклањање недостатака до истека рока рока за испоруку под условом да се на тај начин не узрокују непогодности и неразумни трошкови за купца. У пракси судова је било случајева где су купци тужили

⁵⁵ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.109.

⁵⁶ Чл. 69 БК

⁵⁷ Чл. 66 БК.

⁵⁸ Чл. 36 БК.

⁵⁹ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.111.

продавце за превремену испоруку. Једна од таквих ситуација десила се у пракси немачког суда. Наиме, закључен је уговор између швајцарског продавца и немачког купца, а предмет уговора је продаја чоколадних производа.⁶⁰ Уговором је било одређено да ће се прве две испоруке извршити тек када се буде добила банкарска гаранција. Купац је примио испоруку и преузео све радње како би се роба увезла, али није платио цену. Он је заправо истакао пред судом да је продавац начинио битну повреду уговора извршивши испоруку пре предвиђеног рока, односно пре добијања банкарске гаранције. Суд је у светлу одредаба БК констатовао да је основна обавеза купца плаћање цене (53) и да његови наводи нису довољни у овом случају. Купац би у складу са чланом 37 БК имао права на надокнаду штете да је продавац узроковао непогодности или неразумне трошкове. С обзиром да то овде није случај, суд је уважио захтеве продавца без обзира што је испорука пре рока била извршена.

1.4.2. Преглед робе

Преглед робе представља како многи називају, „дужност купца према самом себи“. Да би купац уживао одређена правна средства у случају несаобразне испоруке, он претходно мора прегледати робу, а самим тим да након обављеног прегледа благовремено обавести продавца о постојећем недостатку. Неспорно је да неизвршавање прегледа робе не повлачи са собом санкције према купцу. То није његова обавеза из уговора, али је инструмент који му омогућује да се увери да ли је продавац ваљано извршио своју обавезу. Продавац нема права да од купца захтева преглед робе нити да ужива право на надокнаду штете ако купац не изврши преглед робе. Дужност прегледа робе је значајна из разлога што условљава постојање право приговора купца на дефектност робе. Преглед робе претходи обавештењу и детерминише његов садржај. Уколико се не открију на време недостаци на роби због неизвршеног прегледа, губи се право приговора. Преглед робе није значајан само да би се упутило обавештење продавцу о недостатку. Он одређује када почиње да тече рок за упућивање приговора. Осим тога купац губи право да раскине уговор ако то не учини у разумном року пошто је сазнао или морао сазнати за повреду.⁶¹

⁶⁰ Case 141/No. 200/1994, *Swiss seller V. Russian buyer*, Russia (25 April, 1995) <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V96/853/30/IMG/V9685330.pdf?OpenElement> приступ 03.09.2017. године

⁶¹ Чл. 49 (2) (б) (и) БК.

У вези са прегледом робе, важно је одредити ко врши преглед, на ком месту и на који начин.⁶² Сва ова питања се у највећем броју случајева регулишу уговором. Ако уговором није одређено ко ће вршити преглед робе, примениће се трговачки обичаји или успостављена пракса. Обично преглед робе врши купац. Могуће је да преглед робе обављају заједно продавац и купац, али то врло често није реализовано због дистанционог карактера уговора. Дешава се, свакако, да стране повере преглед робе неком трећем независном субјекту с обзиром да стране обично не располажу потребним стручним знањем. Ако уговор ништа не одређује, у складу са чланом 38 БК, купац може извршити сам преглед⁶³ или да повери преглед робе лицима која су запослена код њега, он одговара за њихов рад и сноси све последице неадекватног прегледа. Уколико продавац инсистира да се преглед робе повери стручној организацији, обавеза купца је да само да налог за преглед робе трећем субјекту, али неће одговарати за последице неадекватног прегледа робе.

Бечка конвенција налаже купцу да у што краћем року изврши преглед робе. Треба разликовати када почиње да тече рок за преглед робе и колико он траје. Најраније рок за преглед почиње да тече са испоруком.⁶⁴ Када је продавац у обавези да стави робу на располагање купцу, рок почиње да тече од момента када је роба предата купцу. Као што је претходно наведено, рок за преглед најраније почиње да тече са испоруком. Конвенција предвиђа два изузетка од наведеног правила. Прво, када уговор предвиђа превоз робе, почетак рока за преглед робе се одлаже до њеног стицања у место опредељења.⁶⁵ Обично је место опредељења место пословања купца. И ово је ситуација у којој су интереси купца првобитно уважени. Друго одступање се односи на ситуацију када се рок за преглед одлаже ако је купац у току превоза робе променио правац, а да притом није постојала разумна могућност да је прегледа, и ако је продавцу била позната тј. морала бити позната могућност измене правца, преглед робе се може одложити до приспећа робе у ново место опредељења.⁶⁶ Оно што је изнедрила судска пракса је да је обично рок за преглед робе од три радна дана до недељу дана. А код одређене робе тај рок за преглед износи и до две недеље. Место прегледа робе није изричито регулисано Бечком конвенцијом, јер је

⁶² С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.113.

⁶³ Чл. 38 (1) БК

⁶⁴ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.114.

⁶⁵ Чл. 38 (2) БК

⁶⁶ Чл. 38 (3) БК

заправо условљено временом утврђивања саобразности и местом налажења робе. Метод прегледа робе, такође, није регулисан Конвенцијом, али увек је меродавно у том смислу шта предвиђа уговор. У одсуству уговорних одредаба, примениће се трговачки обичаји у месту прегледа. Ако ни они не постоје примењују се меродавна национална права. Начин путем кога ће се вршити преглед робе зависи пре свега од врсте робе. Роба се мора испитати у свим елементима захваљујући којима се може утврдити њена саобразност. Испитује се њен спољни изглед, хемијска својства, физички састав. Трошкове испитивања сноси обично купац, сем ако се стране нису споразумеле другачије. Уколико купац раскине уговор због несаобразности робе, он може да захтева надокнаду и трошкове испитивања.

1.4.3. Обавештење о недостатку

Када се купцу испоручи несаобразна роба, он на располагању има одговарајућа правна средства. Међутим, да би купац уживао та правна средства он мора благовремено обавестити продавца о постојећим недостацима. Обавештење је основни предуслов коришћења одговарајућих правних средстава од стране купца. Обавеза обавештавања има изузетан значај и у теоретском и у практичном смислу. Према Конвенцији, купац губи право да се позива на недостатак саобразности робе ако не обавести продавца о природи недостатка, у разумном року од тренутка када га је открио или морао открити.⁶⁷ Уколико купац на време не извести продавца о постојећем недостатку, сматраће се да је испорука саобразна без обзира на то што недостатак постоји. Дакле, његова пасивна реакција на несаобразну испоруку доводи до губитка одређених права.

Купац мора упутити приговор у случају физичких недостатака, недостатака у погледу количине, као и случају *alluid*. Приговор се такође може односити на паковање робе. Ако се буде испоручила већа количина робе од уговорене, несаобразност постоји. С тим што ако се не уложи приговор сматра се да је купац пристао на такву испоруку и платиће вишак испоручене робе у складу са чланом 52(2) БК. С друге стране, ако је испоручена мања количина, а не упутити се приговор опет купац плаћа уговорену цену без обзира што је испоручена мања количина. Испорука *alluid* такође ствара дужност купца да извести о постојећој несаобразности, јер се ова врста испоруке управо третира као

⁶⁷ Чл. 39 (1) БК

несаобразна испорука, а не као манљива. Врло је важно да упућено обавештење буде одговарајуће садржине. Наиме, купац мора прецизно навести проблем у испоруци. Обавештења не смеју бити уопштена кроз просто навођење да „квалитет не одговара“. Купчев задатак је да што ближе и прецизније објасни у чему се огледа несаобразност испоруке како би продавац био свестан о којој се врсти несаобразности ради и којих је она размера. Од купца се не може очекивати да зна узроке несаобразности. Садржина обавештења мора бити прилагођена околностима конкретног случаја. Купац такође треба навести у обавештењу да ли се несаобразност односи на целу испоруку или на део испоруке. Пожељно је да се наведу правна средства које купац планира да употреби против продавца. То није његова обавеза, али као што је продавац обавештен о недостацима треба да буде обавештен о средствима које могу користити против њега. Што се тиче саме форме обавештења, БК не инсистира на формализму, тј. прихваћен је принцип неформалности. Обавештење може бити усмено, телефонским путем или електронском поштом. Пошта се избегава с обзиром на дужину путовања обавештења до продавца. У сваком случају купац бира онај пут који највише одговара околностима конкретног случаја.

Купац је дужан да обавести продавца о недостатку робе у разумном року. Бечка конвенција одређује почетак рока у члану 39(1), али је дужина трајања и сам крај рока био врло споран у теорији и пракси. Неспорно је да купац губи право да се позива на несаобразност робе, ако о њему није обавестио продавца најкасније у року од две године од дана стварне предаје робе купцу, осим када тај рок није сагласан уговореном гарантном року.⁶⁸ Важно је напоменути да се почетак разумног рока не израчунава исто код видљивих недостатака и код тзв. скривених. Према Бечкој конвенцији меродаван почетак разумног рока је тренутак када се утврдио недостатак, односно када се морао утврдити. Код видљивог недостатка рок почиње да тече када га је купац стварно открио. Тај тренутак зависи од околности конкретног случаја. Недостатак се може открити приликом предаје робе или приликом прегледа робе. Разуман рок алтернативно почиње да тече од момента када је недостатак морао бити откривен. Недостатак је купац морао да открије најкасније по истеку рока предвиђеног за преглед робе у складу са чланом 38 БК, односно почетак разумног рока представља крај рока за преглед робе из члана 38 БК. Када су у

⁶⁸ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.124.

питању скривени недостаци они се, наиме, нису могли открити правилним прегледом који је предвиђен у чл.38 БК. Они се откривају кроз употребу робе као што је случај са машинама и постројењима. Када је у питању оригинално паковање робе испитивању подлеже паковање, а не роба. Међутим, ако би се временом показали недостаци у самој роби, онда је продавац одговоран за скривене недостатке. Рок за обавештавање почиње да тече од момента стварног откривања несаобразности. Не може се употребити приговор док се скривена мана не манифестује што је сасвим оправдано и разумљиво.

У погледу самог трајања рока, дуго времена је постојало неслагање како у теорији тако и у пракси. Судови различитих правних система су различито одмеравали рокове. Дефинитивно су немачки судови најстроже одмеравали рокове у трајању од само неколико дана, док су француски и швајцарски судови рок посматрали флексибилније и по којима је он трајао неколико недеља, па чак и пар година. Да би се обезбедила једнообразна примена Бечке конвенције неопходно је било усгласити праксу у погледу дужине трајања разумног рока. Сматра се да разуман рок треба да траје од две недеље до месец дана, с тим што се то прилагођава околностима конкретног случаја. Када се одмерава рок у обзир се узимају различите чињенице. Пре свега је важна врста робе. Рок се неће исто рачунати код трајне и лако кварљиве робе. Када је у питању лако кварљива роба, рок је врло кратак за подношење обавештења. Обично рок траје од пар сати до три дана. Узима се у обзир и врста недостатка. Ако је он очигледан скраћује се рок за обавештење. Такође се важност даје околностима које постоје на страни купца. Овде се првенствено мисли на купчеву стручност. Мање времена је потребно да се учини обавештење продавцу у односу на лице које није стручњак. Потом, екстерне околности такође утичу на дужину трајања рока. У рок се неће урачунавати празници и нерадни дани. Дужину трајања рока опредељује и правно средство које ће користити продавац. Наиме, не може дужина рока да буде иста у случају када се тражи раскид уговора и накнада штете, као и случај у коме се тражи поправка или замена ствари. Када купац буде тражио поправку ствари по правилу рок би требао да буде краћи, јер је неопходно што пре известити о постојећем недостатку продавца и при том продавцу треба омогућити брзу реакцију.

Купац губи право да се позива на недостатак по протеклу рока од две године од стварне предаје робе купцу. Ово важи и за скривене недостатке. Ово решење, које је

нормирано Бечком конвенцијом, неће важити у случајевима када је уговорен гарантни рок и у случају несавесности продавца. По протеклу овог рока купац неће моћи да се позива на несаобразност. Као што је наведено рок се рачуна од дана стварне предаје робе купцу. Ово време је изабрано као меродавно јер је најлакше за израчунавање рока. Притом, важно је не поистовећивати испоруку и стварну предају робе купцу. Ако продавац има обавезу да уговори превоз робе, испорука се извршава путем предаје робе превозиоцу, док се стварна предаја дешава оног момента када се роба преда купцу у месту опредељења.

Врло често стране у уговору модификују члан 39(2) Бечке конвенције тако што скраћују или продужују тај рок од две године. Уговорени гарантни рок може имати различиту сврху, али у сваком конкретном случају тумачењем уговора мора се одредити у каквом су односу гарантни рок и рок из члана 39 (2).⁶⁹

1.4.3.1.Изузеци од дужности обавештавања

Купчева је примарна обавеза да благовремено обавести продавца о дефектности која постоји на роби, како би уживао одговарајућа правна средства. Међутим, Бечка конвенција предвиђа заштиту купца чак и када повреди своју дужност обавештавања. Ово се, наиме, односи на случајеве када је продавац знао, односно морао знати за постојећи недостатак.⁷⁰ Такође продавац не може рачунати на члан 39 БК који предвиђа дужност обавештавања када је купац имао разумно оправдање што га није обавестио о несаобразности.

Продавац не може очекивати обавештење купца када је знао, односно морао знати за недостатак на роби. Он овде директно крши начело савесности и поштења и нема право да се ослони на члан 39. Да се не би сматрало да постоји повреда дужности од стране купца, два се услова морају испунити. Први услов се тиче позитивног знања о постојању недостатка, односно продавац је знао за постојећи недостатак. Међутим, други део формулације који се односи на чињенице које нису могле остати непознате, у пракси ствара различита мишљења шта се под тим заправо подразумева. Неки сматрају да је у питању груба непажња продавца тј. да његово незнање почива на грубој непажњи. Други пак сматрају да је у питању очигледна непажња тј. да несаобразност „упада у очи“ што се да видети и у нашем праву када су у питању облигациони односи. Већина заступа став да

⁶⁹ С.Фишер Шобот, *op.cit.*стр.125.

⁷⁰ Чл. 40 БК.

се ради о тзв. грубој непажњи. Да ли тај продавац поступа са грубом непажњом је фактичко питање које зависи од околности конкретног случаја. Мора се узети у обзир врста робе као и врста недостатка на роби. Такође се процењује колико је продавац заиста био повезан са робом, да ли је он произвођач или лице које је препродаје. Продавац-произвођач је много упућенији на робу у односу на препродаваца и сигурно је да он познаје своју робу и недостатке на њој. Друго, што је уговор детаљније регулисан јасније се може видети да ли постоје одступања и колика су то одступања од уговора. То се да видети најпре код *alluid* испоруке и код одступања у количини јер су то заиста очигледне несаобразности. Други услов који се мора кумулативно испунити јесте неоткривање недостатка купцу. Уколико је продавац открио недостатак купцу, има пуно право да се ослони на члан 39 БК који се односи на дужност обавештавања. То се нарочито односи на случајеве када је он обавестио купца о недостатку за време вођења преговора или у моменту закључења уговора.

1.4.3.2.Оправдање купца за повреду обавезе обавештавања

Неспорно је да купац мора известити продавца благовремено и потпуно о постојању несаобразности уколико жели да ужива правна средства. Међутим, члан 44 БК омогућује одступање од овог правила. Наиме, члан 44 је био најспорнији и представља норму о којој се највише у пракси расправљало. Овај члан је био пресудан за потписивање саме Бечке конвенције, јер ублажава ригорозну обавезу купца предвиђену чланом 39. Члан 44 није ни био предвиђен нацртом конвенције. Земље попут Финске, Пакистана, Гане су инсистирале на побољшање позиције купца која је према члану 39 исувише ригорозна.⁷¹ Стога се направио баланс уз задржавање члана 39 који се односи на дужност обавештавања и увођења члана 44 који иде у прилог купцу. Неке земље англосаксонског система чак и не познају обавезу прегледања робе и обавештавања о пронађеном недостатку. Сматра се да је овај члан у складу са начелом правичности и да није праведно да купац изгуби сва правна средства ако је имао разумно оправдање због неизвештавања продавца. Купац по члану 44 задржава право на снижење цене и надокнаде штете, али не може уживати право на раскид уговора, право на поправку и замену ствари. Када је у питању изостанак обавештења, очито је да купац зна за недостатак којег није рекламирао управо због

⁷¹ С.Фишер Шобот, *op.cit.*стр.129.

разумног оправдања. Овде се уједно убрајају и случајеви када је купац обавестио продавца, али неблаговремено и непотпуно. У вези са разумним оправдањем, на дипломатској конференцији није дато као пример шта би се могло подвести под разумним оправдањем. Судска пракса је показала да то могу бити случајеви више силе где се пре свега мисли на природне катастрофе (земљотрес, поплава), на политичке немире и слично. Разумно оправдање се цени од случаја до случаја и важно је да судови то тумаче на аутономан начин. Циљ је постићи компромис између интереса продавца и купца. Уговорне стране се у пракси често позивају на овај члан, међутим судови у великом броју случајева одбацују позивање купца на разумно оправдање.

1.4.3.3. Услови под којима продавац не одговара за саобразност робе

Одговорност продавца за несаобразност робе се може искључити у одређеним случајевима. Првенствено, уговорне стране могу својим споразумом да ограниче или искључе одговорност. Норме Бечке конвенције које регулишу искључење одговорности су диспозитивног карактера што значи да искључење одговорности продавца за несаобразност робе искључиво зависи од споразума страна, обичаја или постојеће праксе. Други случај искључења одговорности продавца се односи на купчеву несавесност када је купац знао за недостатке на роби или му нису могли остати непознати.

Бечка конвенција регулише искључење одговорности продавца за несаобразност када је купац у време закључења уговора знао за недостатке на роби или му нису могли остати непознати.⁷² Према овој формулацији произилазе услови који се наине морају остварити како продавац не би одговарао за несаобразност. Дакле, прво постоји знање купца о недостацима робе. Затим, знање о недостацима мора постојати у време закључења уговора. Искључење одговорности продавца није апсолутно, јер ће он одговорати у случају своје несавесности. Дејство искључења одговорности је регулисано Конвенцијом. Увек се прво полази од купчевог знања и свесности о постојању мана на роби. Када се каже да он „зна“ подразумева се да он стварно (чињенично) зна за дефекте на роби. Обично му продавац открива недостатке, видљиве и скривене. А, свакако, купац сам може уочити недостатке на роби у моменту закључења уговора и на њих свесно пристаје. Врло често се у споразуму могу наћи клаузуле које доводе до претпоставке да је купац знао за

⁷² Чл. 35 (2) БК

недостатке робе и да је био упознат са њеним стањем. Мишљење већине теоретичара је да купцу недостатак није могао остати непознат ако његово незнање почива на грубој непажњи. Груба непажња постоји онда када купац приликом прегледа робе није открио недостатак који се могао открити при обичној пажњи. Мишљење друге групе теоретичара се састоји у томе да није довољна купчева груба непажња, већ да се мора радити о објективном, лако уочљивом недостатку.⁷³ Оно што се одредило као прихватљиво решење јесте да је довољно да је купац имао могућност сазнања за постојање недостатка. То итекако олакшава позицију продавца у поступку доказивања сазнања купца о постојећем недостатку. Други услов искључења одговорности се односи на време закључење уговора. Само се у том моменту може препознати недостатак. То значи да код *alluid* испоруке или количине робе, правило о искључењу одговорности није могуће применити. Продавац апсолутно одговара у случају своје несавесности, нарочито када је он гарантовао за одређена својства робе, а знао је да недостатак постоји и прећутао је исти купцу. У погледу дејства искључења, оно је ограничено јер БК само у члану 35(2) регулише искључење одговорности продавца за недостатак на роби.

1.5.Обавеза предаје докумената

Обавеза предаје докумената је саставни део уговора о међународној продаји и може се односити како на продавца, тако и на купца. Ово је обавеза која се такође регулише споразумом и увек је у погледу ове обавезе релевантно оно што стоји у уговору. Врло често је обавеза предаје докумената регулисана INCOTERMS клаузулама и уговорна страна, пре свега продавац, мора поступити у складу са правилима која важе за ту клаузулу.⁷⁴ Ако ова обавеза није одређена уговором, она може произилазити из обичаја или постојеће праксе пословања продавца и купца у складу са чланом 9 БК. У одсуству свих наведених могућности празнине ће се попуњавати у складу са општим правилима о попуњавању празнина у БК.⁷⁵

Обавеза предаје докумената је правно независна у односу на испоруку, па се са тим у вези не могу применити она правила која се односе на испоруку у погледу времена, места

⁷³ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.133.

⁷⁴ На пример, код клаузуле DDP продавац мора обезбедити трговачку фактуру, извозну и увозну дозволу, као и да обави све царинске формалности које су потребне за извоз робе и за њен транспорт кроз било коју земљу и за њен увоз, као и да купцу достави документ путем којег може преузети испоруку.

⁷⁵ Чл.7 БК

и начина испоруке. Али члан 34 БК налаже да је продавац дужан да преда документе који се односе на робу у време, на месту и у облику који су предвиђени уговором. Поставља се, свакако, питање који су то документи. То могу бити превозни документи, затим документи који служе купцу ради лакшег и потпунијег коришћења робе: товарни лист, коносоман, сертификат, полиса осигурања, као и друге јавне исправе које су потребне купцу да би могао да увезе робу: уверење о пореклу и фактура. Поред наведених докумената саставни део међународних уговорних односа су документи који омогућују несметан прелаз преко државних граница, односно документи који омогућују извршење царинских формалности попут уверења о пореклу робе.⁷⁶ У вези са временом предаје докумената, увек се полази од онога што је у уговору одређено.

Уколико уговор не одређује време испоруке, пожељно је да продавац преда документе до момента који купцу омогућује да благовремено преузме робу. Такође, ако је испорука извршена предајом робе првом превозиоцу, документи се морају предати до момента стицања робе у место опредељења. Што се тиче места предаје документа, оно је условљено местом испоруке или начином плаћања. Када купац треба да отвори документари акредитив, продавац ће морати да преда документа у седишту акредитивне банке у земљи купца или земљи коресподентне банке у својој земљи.⁷⁷

Обавеза предаје докумената се третира као важан део уговора и непоштовање ове обавезе у погледу времена, начина и места предаје сматра се битном повредом уговора. У том случају продавцу стоје на располагању сва правна средства која предвиђа члан 45 БК. Предаја докумената се врши пре него што истекне рок за испоруку робе, па је у овом случају дата могућност продавцу да исправи учињену грешку пре него што истекне рок за испоруку. На тај начин се може спречити раскид уговора. Неспорно је да се овде ради о битној повреди уговора, али се предност даје опстанку самог уговора. Продавац у том преосталом року за испоруку може отклонити повреду уз релизацију купчевог захтева за надокнаду штете, што је свакако боља опција од раскида уговора.

⁷⁶ Р.Вукадиновић, *op.cit.* стр.151.

⁷⁷ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.136.

1.6.Обавеза продавца да пренесе својину

Продавац осим тога што мора извршити испоруку робе такође мора пренети својину на роби која је предмет уговора. Питање преноса својине је од изузетног значаја, али није детаљно и прецизно регулисан Бечком конвенцијом. У члану 4(б) БК предвиђено је да се она не односи на дејство које уговор о продаји робе има на својину продате робе. Стога се у погледу овог питања се примењују меродавна национална права на која упућује правила међународног приватног права, односно правила *lex rei sitae*.⁷⁸Обично стране пренос својине регулишу споразумом. Уколико нема споразума примениће се правила или система традиције или консенсуалистичког система.

Систем традиције или предаја робе спада у германску групу права.⁷⁹По овом систему мора да постоји правни основ (*iustus titulus*) и начин стицања својине (*modus acquirendi*). По германској групи права није довољан само правни основ што је у овом случају уговор о међународној продаји, већ мора да постоји и предаја робе. Дакле, тек онда када купац стекне робу у своју државину стиче право својине. Предаја ствари (*traditio*) представља начин стицања својине, као што је било у римском праву.

Консенсуалистички систем је својствен за енглеско, француско, америчко право у којем је сасвим довољно да се постигне сагласност воља путем закључења уговора да би се пренела својина на купца. То значи да нису потребне неке друге радње попут предаје робе купцу да би он стекао право својине. Самим актом закључења уговора купац стиче својину на роби. С тим што се ово односи на индивидуализовану робу. Уколико је индивидуализација генеричне робе извршена накнадно, својина ће у тренутку извршене индивидуализације прећи на купца.⁸⁰Овакав режим преноса својине производи одређене последице. Прво, у тренутку закључења уговора ризик од оштећења и пропасти ствари прелази на купца. Уколико роба остане код продавца он има обавезу чувања са дужном пажњом. Друго, овде је већ извршен пренос својине у моменту закључења уговора, стога продавац нема обавезу преноса својине. Следствено томе, предаја туђе ствари не представља повреду обавезе продавца него повлачи ништавост уговора.⁸¹Овај систем одговара потребама међународне трговине, али са собом повлачи правну несигурност.

⁷⁸ Р.Вукадиновић, *op.cit.*стр.143.

⁷⁹ *Ibid.*

⁸⁰ В.Круљ, *Дејства уговора о купопродаји*, Београд, 1972, стр. 15-47.

⁸¹ М.Драшкић, М.Станивуковић, *op.cit.* стр.283.

Сама чињеница да конвенција не регулише кроз своје одредбе пренос својине могу настати одређени проблеми у пракси. Један од њих је прелаз ризика у случају пропасти или оштећења ствари. Овај проблем је отклоњен тако што се прелаз ризика везује за обавезу испоруке и облигационоправног је дејства.⁸² Не везује се за пренос својине. Други проблем се односи на права трећих лица у вези са робом која је предмет уговорног односа. Наиме, обавеза је продавца да пренесе својину на роби која је слободна од потраживања и права трећих лица. Из тих разлога су права купца у Конвенцији обезбеђена путем правила о одговорности продавца за правне недостатке.

1.7. Одговорност продавца за правне недостатке

Продавац је дужан да испоручи робу слободну од било каквих претензија и потраживања трећих лица. Он одговара за праве недостатке на роби и у обавези је да заштити купца од права и захтева трећих лица. Одговорност продавца за правне недостатке произилази из начела једнаке вредности давања код двостраних уговора.⁸³ Другим речима, продавац треба да омогући мирну и, пре свега, корисну државину купцу, изузев ако сам купац прихвата робу која је оптерећена претензијама трећих лица. Права трећих лица се могу односити на робу или према купцу, док посебну пажњу такође завређују права интелектуалне својине. Разликовање ових права према личности или према роби је важно како би се јасно знало да ли је купчева роба ограничена у погледу коришћења или располагања. Претензије и права трећих лица су испољена кроз физичке и правне радње као што је захтев да се преда роба у државину. Свакако, да би захтеви трећих лица били оправдани, морају почивати на неком ранијем праву који се односи на испоручену робу. У појам захтева трећих лица се не укључују административна ограничења коришћења купљене робе, као што су ограничења заснована на националним законским мерама о заштити запослених или потрошача.⁸⁴ Наиме, у Бечкој конвенцији постоје две врсте одговорности за правне недостатке: одговорност за правне недостатке и одговорност за права или потраживања трећих лица које се заснива на индустријској својини.

⁸² С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.138.

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ Р.Вукадиновић, *op.cit.* стр.146.

Одговорност продавца за права трећих лица која се заснивају на интелектуалној својини је изузета од опште одговорности продавца за правне недостатке.

Члан 41 Бечке конвенције је посвећен општој одговорности продавца за правне недостатке. Он је пре свега дужан да испоручи робу слободну од права или потраживања трећих лица, изузев ако се купац сложи да прими робу под тим условима.⁸⁵ Да би постојала одговорност продавца за правне недостатке морају се кумулативно испунити следећи услови:⁸⁶

- 1) На роби мора постојати право или потраживање трећег лица;
- 2) Правни недостатак мора постојати у време извршења испоруке;
- 3) Купац је дужан да у одређеном року обавести продавца о постојању права или потраживања трећег лица;
- 4) Не смеју постојати околности које воде искључењу одговорности продавца за правне недостатке.

Као што је претходно наведено, продавац мора испоручити робу која је слободна од права трећих лица. Права трећих лица првенствено могу бити стварна права и облигациона (уговор о закупу, лизингу, зајму) права која ометају употребу, коришћење и располагање. Продавац ће одговарати уколико испоручи робу чији је власник неко трећи. Затим, велики практични значај у трговинском промету имају средства обезбеђења поверилаца и испоручилаца робе, као и законска заложна права превозилаца, шпедитера и комисионара.⁸⁷ Да ли је претензија трећег лица основана зависи од околности конкретног случаја и без обзира на основаност продавац мора одговарати. Тако се проширује одговорност продавца и штити купац од спорова који му могу узроковати значајне трошкове.

Правни недостатак мора да постоји у тренутку испоруке. Постоје два примарна разлога зашто се као меродавно узиме време испоруке, а не време закључења уговора. Прво, продавац је одговоран за права која се јављају након закључења уговора. А друго, до истека рока за испоруку робе се може отклонити правни недостатак. Иако су ово неспорне ситуације у којима се као релевантан моменат узима рок испоруке, постоје такође ситуације у којима то неће бити случај јер ће дати незадовољавајуће резултате.

⁸⁵ Чл. 41 БК.

⁸⁶ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.139.

⁸⁷ *Ibid.*

Када уговор о продаји робе налаже превоз робе, испорука је извршена предајом робе првом превозиоцу, а права на роби могу настати и касније. У том случају, продавац ће бити одговоран и за заложна права превозиоца која су настала након испоруке, ако супротно уговору није платио трошкове превоза.

Да би купац могао да заштити своја права због постојећих правних недостатака, он је дужан да благовремено обавести продавца о претензијама трећих лица. Без учињеног обавештења не може да ужива одговарајућу заштиту.⁸⁸ Купац прецизно мора навести у обавештењу о каквим се претензијама трећих лица ради. Није довољна уопштена изјава. Обавештење треба бити поткрепљено одговарајућим подацима не само о конкретном праву трећег лица, већ се морају навести подаци о самом трећем лицу (име и презиме, адреса становања) као и о предузетим корацима трећег лица. Сврха овако детаљно изјављеног приговора је да се омогући брза реакција продавца. У погледу форме обавештења, оно се може учинити усменим и писменим путем. Свакако да је сигурније да се оно учини писменим путем ради лакшег доказивања у случају настанка спора.

Купац је дужан не само да обавести продавца о претензијама трећег лица, већ мора то учинити благовремено. Бечка конвенција налаже да обавести продавца у разумном року када је сазнао, односно морао сазнати за постојање правног недостатка. Стварно знање купца о правном недостатку постоји када га треће лице обавести о свом праву или потраживању, као и када са сигурношћу на други начин може сазнати за права трећег лица. Да ли је потраживање основано или не, нема значаја. С друге стране, купац не треба без конкретног разлога да истражује да ли постоји право трећег лица. Што се тиче рока за приговор, он најраније почиње да тече са моментом испоруке. Свакако, ако је купац сазнао или морао да сазна за право трећег пре испоруке, рок почиње да тече раније. У погледу трајања рока, сматра се да он не би требао да траје дуже од месец дана.⁸⁹ Али, као што је случај са испоруком, узимају се у обзир околности конкретног случаја. Такође, усвојен је став да купцу треба дати довољно времена да схвати свој правни положај, као и да ступи у контакт са трећим лицем или да потражи правни савет од адвоката. Непоштовање рока и неблаговремено обавештавање продавца о претензијама трећих лица био је повод да суд у више случајева одбије захтеве купца управо због непоштовања

⁸⁸ Чл. 43 (1) БК.

⁸⁹ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.143.

конвенције у складу са чланом 43. Наиме, препродавац аутомобила из Холандије је купио већ коришћен ауто од немачког препродавца аутомобила у априлу 1999.године.⁹⁰ Међутим у августу је полиција конфисковала аутомобил због сумње да је у власништву трећег лица. С тим у вези, холандски купац је тражио повраћај новца који је платио за испоруку сматрајући да је уговор неважећи из разлога крађе аутомобила. Свакако, продавац је одбио повраћај новца услед чега је купац подигао тужбу и тражио од суда не само повраћај цене већ и надокнаду штете коју је претрпео. Пред првом инстанцом у Немачкој, купчев захтев је усвојен. Али пред другостепеном инстанцом, његови захтеви су били одбијени. Суд је сматрао да купац нема права на правна средства која су предвиђена чланом 45 БК, јер није благовремено известио продавца о постојећим правним недостацима у складу са чланом 43 БК. Разумни рок се није испоштовао и суд је констатовао да се се у складу са конвенцијом он одређује на основу околности конкретног случаја. Купац је обавестио продавца о заплени аутомобила тек по протеклу два месеца од заплене, због чега је суд сматрао да није испоштован разумни рок.

Чланови 43(2) и 44 Бечке конвенције предвиђају два изузетка од обавезе обавештавања продавца о постојећим претензијама и правима трећих лица. Прецизније, ако купац закасни са истицањем приговора, он се и даље може позивати на правне недостатке без обзира што није благовремено известио продавца.

- 1) Ако је сам продавац знао за право или потраживање трећег лица и њихову природу
- 2) Ако купац има разумно оправдање што није обавестио продавца

Као што се да видети у првом случају, сврха обавештавања губи свој смисао уколико продавац зна за потраживање или право трећег лица. Ради се, наиме, о позитивном знању о постојању права и природе потраживања. Из формулације овог члана произилази да незнање из непажње, па чак ни из грубе непажње није довољно.⁹¹ У другом случају, купац не треба да изгуби правна средства како би заштитио своја права уколико је имао разумно оправдање због изостанка обавештења или неблаговременог обавештења.

Бечка конвенција такође предвиђа у члану 41 да продавац неће одговорати за правне недостатке, ако се купац сложио да прими робу са таквим недостацима. Да би се

⁹⁰ Case 822/ VIII ZR 268/04, *Netherlands buyer V. German seller*, Germany (11 January, 2006) <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V08/581/75/PDF/V0858175.pdf?OpenElement> приступ 23.09.2017.године

⁹¹ Чл. 43 (2) БК.

искључила његова одговорност мора постојати сагласност купца. Сагласност купца се може дати изричито или прећутно. Најважније је да купац изрази своју сагласност. Једностране изјаве продавца о сагласности купца се не узимају у обзир јер ту не постоји воља купца.

1.8. Одговорност продавца за правне недостатке на роби на којој постоји право или потраживање трећег лица које се заснива на индустријској или другој интелектуалној својини

Врло често се у међународним односима дешава да продавац испоручи робу која није слободна, односно врши повреду туђих интелектуалних права. Грешке су свакако могуће јер су продавци истовремено и произвођачи, па углавном не знају да приликом прозводње или продаје угрожавају туђа права индустријске својине. Обично се у таквим ситуацијама користе туђи патентирани поступци производње или се роба означава под туђим заштићеним именом, знаком чиме се вређају права трећих лица на патент, трговачко име или друга ауторска права. БК путем члана 42 посвећује пажњу одговорности прадавца за ову врсту правних недостатака. Ово је одговорност која је блаже уређена у односу на општу одговорност за правне недостатке. Наиме, према члану 42 БК предвиђа се обавеза продавца да испоручи робу слободну од сваког права или захтева трећих лица која су заснована на индустријској својини или другим правима интелектуалне својине за чије је постојање продавац у време закључења уговора знао или му нису могли остати непознати. Према Конвенцији роба мора бити слободна од права и захтева који су засновани на праву интелектуалне својине ако су:⁹²

- 1) По праву државе у којој ће роба да се даље продаје или на други начин користи, ако су стране у време закључења уговора имале у виду да ће роба да се даље продаје или на други начин користи у тој држави или;
- 2) У сваком другом случају по праву државе у којој купац има своје седиште.

Према овим одредбама, продавац треба да испоручи робу слободну од свих захтева у оним земљама које су назначене у уговору. Ако ни споразум не одређује на које државе се ово правило односи, важи претпоставка да ће купац робу користити у својој држави. Стога продавац треба да испоручи робу која је слободна од права и потраживања само према праву државе у којој купац има своје седиште. Захтеви трећих лица стварају одговорност

⁹² Чл.41 (а) (б) БК.

продавца за правне недостатке, али није од значаја да ли су ови захтеви основани или не. Заправо је идентична ситуација у погледу основаности захтева као што се то процењује код опште одговорности за правне недостатке. У погледу времена када мора постојати правни недостатак, одговорност продавца ће наступити уколико роба није слободна од потраживања трећих лица која се заснивају на интелектуалној својини у време испоруке. Релевантно је време испоруке из разлога што у моменту закључења уговора могу постојати права трећих лица, али продавац до момента испоруке то може регулисати кроз добијање нпр. лиценце.⁹³ У БК се за одговорност продавца тражи његово знање и свест о постојању права трећих лица у тренутку закључења уговора. Ако би, пак, продавац касније сазнао за права трећих лица у погледу интелектуалне својине то неће водити његовој одговорности. Свакако од њега се очекује да благовремено извести купца како би купац предузео одговарајуће радње и самим тим заштитио робу и права на њој.

Као што општа одговорност за правне недостатке тражи благовремено обавештење купца о постојећим недостацима, његова обавеза остаје иста и у погледу права трећих лица која се заснивају на интелектуалној својини у складу са чланом 42(1) БК. Да би купац уживао одговарајућа правна средства и да би се уопште позвао на правне недостатке, он мора упутити обавештење одговарајуће садржине продавцу. Продавац мора бити информисан о природи захтева трећег лица, о корацима које је предузео не би ли на одговарајући начин предузео адекватне мере заштите. Купац је дужан да обавести продавца у разумном року и то мора учинити од момента сазнања за права трећих лица. Дужина разумног рока се мери према околностима конкретног случаја и зависи од природе повреде. За разлику од одговорности за опште правне недостатке где је према Конвенцији предвиђен преклузивни рок од две године, у случају за потраживања која почивају на интелектуалној својини нема преклузивног рока и ограничења.

Постоје два случаја која БК предвиђа по којима продавац неће одговорати у случају постојања захтева трећих лица у погледу интелектуалне својине. Одговорност продавца је искључена према члану 42(2) (а), ако је купац у тренутку закључења уговора знао или му није могло остати непознато постојање таквог потраживања. Овакав став Конвенције је сасвим оправдан, јер је купац знао у моменту закључења уговора да ће употреба робе бити ограничена управо због права трећих лица. Уколико је купац касније сазнао за права трећа

⁹³ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.146.

лица, а не у време закључења уговора онда неће доћи до искључења одговорности продавца. Евентуално може доћи до померања рока за обавештавање продавца о постојећим недостацима. Други случај се односи такође на члан 42(2) (б) који искључује одговорност продавца када су потраживање или право последица продавчевог поступања по техничким плановима, цртежима, формулама или другим сличним спецификацијама које му је доставио купац. У овом случају купац је одговоран за повреду интелектуалне својине трећег лица. Заправо продавац мора искључиво да поступа у складу са добијеним инструкцијама од стране купца. Друго, у обзир се узимају подаци који се односе на производњу, изглед или паковање робе. Треће, одговорност продавца је искључена уколико продавац директно примењује упутства купца без испитивања или измена. Ако продавац поступи на другачији начин у односу на упутства његова одговорност се не искључује.

Продавац није у обавези да испитује на основу добијених упутстава купца да ли се на тај начин угрожава право трећег и да ли оно уопште постоји. Али уколико би сазнао да ће кроз извршење датих инструкција угрозити право трећег лица, у обавези је да обавести купца о потенцијалној повреди. У интернационалним односима начело савесности још више долази до изражаја и оно у претходно наведеној ситуацији обавезује продавца да извести купца о могућности угрожавања права интелектуалне својине трећег лица.⁹⁴

⁹⁴ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.148.

II ОСНОВНЕ ОБАВЕЗЕ КУПЦА

Бечка конвенција у члану 53 одређује основне обавезе купца код уговора о међународној продаји робе. То су пре свега плаћање цене и преузимање испоруке. Неспорно је да конвенција посвећује знатно мање одредаба обавезама купца него што је то случај са обавезама продавца. Међутим поред плаћања цене и преузимања испоруке предвиђају се неке додатне или споредне обавезе које воде крајњем циљу, а то је извршење уговора. Додатне обавезе могу произилазити не само из споразума, већ из Конвенције, успостављене праксе и обичаја. Све ове обавезе су врло значајне за разумевање међународног купопродајног односа, али су једноставније од обавеза продавца што се може видети кроз конвенцију.

1.Обавеза плаћања цене

Обавеза плаћања цене је регулисана чл. 54-59 Бечке конвенције и састоји се од следећих обавеза:⁹⁵

- 1) предузимање припремних мера
- 2) одређивање цене
- 3) само плаћање цене на одређеном месту, у одређено време и на одређени начин

1.1.Предузимање припремних мера

Купчева је основна обавеза да плати цену робе. Да би своју обавезу извршио онако како је предвиђено уговором, он мора предузети одређене мере и формалности не би ли се извршило плаћање.⁹⁶ Мере се, наиме, могу сврстати у две групе. Прву групу чине мере које се односе на плаћање као што је: обавеза отварања акредитива код одређене банке, издавање менице, отварање банкарске гаранције и слично. Другу групу мера чине формалности које купац мора предузети у складу са домаћим правом. Испуњавање обавеза предвиђеним одговарајућим законима се пре свега односи на правила о девизним плаћањима (нпр. прибављање дозвола за трансфер средстава у иностранство)⁹⁷. Уколико

⁹⁵ Р.Вукадиновић, *op.cit.* стр.153.

⁹⁶ Чл. 54 БК.

⁹⁷ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.149.

ништа није одређено уговором у погледу начина плаћања, онда су све ове радње директно усмерене на плаћање: преносом средстава, предајом готвине или чека. Све ове формалности су важне и ако се не испоштују постоји повреда уговора. На купцу је да докаже не само да је предузео претходно наведене радње, већ да је остварен њихов циљ. То заправо значи да је отворен акредитив, да се добила гаранција или меница. Ове радње су припремног карактера и без њих купац не може да оствари примарну обавезу из уговора, а то је плаћање цене. У највећем броју случајева, купац мора поштовати прописе државе у којој он има место пословања. Међутим, ако се врши плаћање у продавчевој држави, на продавцу је да извести купца о свим посебностима. Купац мора поштовати прописе и формалности стране земље. Уколико купац нпр. не отвори акредитив или не добије банкарску гаранцију извршио је повреду уговора. Која ће правна средства стајати на располагању продавцу зависи од тежине повреде. Тако нпр. продавац не мора да испоручи робу док не добије обавештење да је у његову корист отворен акредитив или да је издата банкарска гаранција у његову корист.⁹⁸ Када су у питању формалности и које су наметнуте националним законским прописима, купац мора поштовати услове плаћања и регистрације који су предвиђени споменутим прописима. Органи јавне власти директно утичу на карактер извршења ових обавеза. Уколико купац не добије потребну дозволу, не значи да ће он постати одговоран. Заправо, овде се примењује члан 79 БК који се тиче правила о ослобођењу одговорности.

Предузимање свих ових припремних радњи ствара трошкове попут провизије, плаћања такси и других дажбина за купца. Ако ништа друго није одређено уговором, сматра се да ови трошкови падају на купца.⁹⁹ Сходно томе, у случају повреде обавезе предузимања припремних радњи, продавац има на располагању правна средства предвиђеним у конвенцији 61-65.

1.2. Одређивање цене

Цена је такође елемент уговора који се пре свега одређује сагласношћу воља страна. Увек је релевантно оно што је одређено уговором. Цена обично произилази из претходно вођених преговора. С тим у вези, цена може бити одређена или одредива на основу уговора, а могуће је такође да повере одређивање цене трећој страни. Уколико је цена

⁹⁸ Р. Вукадиновић, *op.cit.* стр. 154.

⁹⁹ *Ibid.*

одређена или одредива, купац мора извршити обавезу плаћања цене у уговореном месту, у уговорено време и на уговорен начин. Цена се измирује у новцу, односно одређеној валути. Код купопродајних уговора са елементом иностраности треба разликовати одређене модалитете уговора о трампи. Заправо, Конвенција неће имати своју примену на уговоре у којима је обавеза испуњења одређена кроз испоруку друге робе (прави бартер послови).¹⁰⁰ Уговори код којих се обавезе извршења састоје делом у новцу, делом у испоруци робе, сматра се да треба извршити правну квалификацију уговора, па код оних где је обавеза претежно одређена у новцу, применити одредбе конвенције. Ако споразум не садржи одређену или одредиву цену, јавља се место за примену члана 55 БК. Наиме, ако стране изричито или прећутно нису одредиле цену, нити се она може одредити на основу одредаба уговора, сматраће се да су стране пристале прећутно на цену која се у тренутку закључења уговора редовно наплаћивала у односној трговачкој грани за исту робу под сличним околностима.¹⁰¹ Оваква одредба заправо упућује на начин или метод одређивања цене. Врло су ретке ситуације у којима уговорне стране прецизно не одређују цену. Просто се не дозвољава у данашњим условима пословања испуштање одређивања таквих елемената уговора. Али ако то јесте случај, поред члана 55 цена се и на друге начине може одређивати. Продавац може испоставити фактуру након закљученог уговора и уколико купца не приговори, а при том је исплатио цену, његова обавеза се третира као намирена. Конвенција такође регулише посебан начин одређивања цене према тежини робе. Према Конвенцији је основно правило да се у таквим случајевима узима само нето тежина¹⁰². Нето тежина је укупна тежина умањена за тежину амбалаже. Уколико је реч о ситној амбалажи, која је по правилу неодвојива од робе, сматра се да је она урачуната у цену робе.¹⁰³

Пракса UNCITRAL-а је забележила случајеве у којима је непрецизно одређивање цене довело до проглашења уговора неважећим од стране судова. То је био случај са америчким произвођачем авионских мотора и мађарског произвођача Туполових авиона.¹⁰⁴ Наиме, учињене су две понуде, али ни у једној од њих није постојало прецизно

¹⁰⁰ Р.Вукадиновић, *op.cit.* стр.155.

¹⁰¹ Чл. 55 БК.

¹⁰² Чл. 56 БК.

¹⁰³ М.Драшкић, М.Станивуковић, *op.cit.* стр.382.

¹⁰⁴ Case 53/ Gf.i 31.349/1992/9, *United Technologies International Inc. Pratt and Whitney Commercial Engine Business V. Magyar Légi Közlekedési Vállalat (Malév Hungarian Airlines)*, Hungary (25 September, 1992)

одређење цене. Тужени, односно мађарски произвођач, је изабрао тип мотора предвиђеним у понуди. Али поставило се питање да ли је уговор валидан. Првостепена инстанца је заузела став да се ради о валидно закљученом уговору и то из разлога што је понуда у себи садржала одређење предмета уговора, а такође и провизије што је одређивало количину коју треба испоручити и по којој цени. Врховни суд у Мађарској је заузео потпуно другачији став указавши да ни понуда ни прихват нису јасно учињени, као и да нису успели експлицитно или имплицитно да одреде цену за поручене моторе. Суд је овај уговор прогласио неважећим због непрецизног одређивања цене.

1.3. Место плаћања цене

Купац плаћа цену у месту које је одређено уговором. Место плаћања такође може бити одређено на основу успостављене праксе уговорних страна или трговачких обичаја. Ако пак купац није преузео обавезу плаћања у било ком одређеном месту, он је дужан да плати продавцу према члану 57(1) (а) БК или;

1) у седишту продавца; или

2) ако се исплата има извршити уз предају робе или докумената, у месту те предаје.

Конвенција и путем члана 57 показује да предност у погледу места извршења обавезе, предност има уговор, односно оно што су стране уговориле. Слобода уговорних страна да одреде место плаћања, врло често може бити спутана националним императивним прописима.

Када је у питању плаћање цене у месту предаје робе или докумената заправо долази до поклапања места испоруке и плаћања цене. Ако се пак цена мора платити пре испоруке или након извршене испоруке, претходно наведена одредба БК се не може применити. Затим, друга опција која је предвиђена Конвенцијом је да се цена плаћа у седишту продавца, односно у месту пословања. Плаћање цене у месту продавца редовно постоји ако.¹⁰⁵

1) Је уговорено плаћање на рачун продавца. Ово је врста плаћања која постоји у дуготрајним, квалитетним пословним односима између продавца и купца. Исто

<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V94/257/97/IMG/V9425797.pdf?OpenElement> приступ
24.09.2017.године

¹⁰⁵ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.151.

тако се може одредити путем клаузула да се новац плати или пре испоруке или након ње (net cash after receipt of the goods).

- 2) Уговор предвиђа превоз робе, а продавац се не позове на своја права из члана 58(2) БК путем којих може да услови предају робе или докумената који се на њу односе док купац не исплати цену, у том случају продавац мора да испоручи робу пре него што купац исплати цену.

Купац по правилу плаћа цену у месту пословања продавца само ако је у моменту закључења уговора оно било познато. Дешава се често да дође до промене места пословања између времена закључења уговора и времена плаћања цене. Свака промена места пословања продавца у односу на моменат закључења уговора представља оптерећење и трошак за купца. Могуће је уједно да купац плати знатно раније цену како би благовремено новац продавац добио. Промена места пословања врло често значи и доста већу провизију и уопште саме трошкове за купца. Стога конвенција предвиђа да ће продавац бити одговоран за свако повећање трошкова које би за купца узроковала промена места пословања сходно члану 57(2).

1.4. Начин плаћања цене

У погледу начина плаћања цена важе иста правила као и у погледу осталих елемената уговора, а то је да се предност увек даје аутономији воље. Слобода избора свакако постоји, али је врло често ограничена националним девизним прописима. Савремена трговина почива на безготовинском плаћању, а дужнику се оставља слобода избора у погледу средстава и начина и плаћања. Уколико стране имају слободу избора средстава плаћања, бирају оно средство које им највише погодује. А ако нема уговорног одређења, опет успостављена пракса игра значајну улогу приликом избора средстава. Међународни промет се најчешће оставрује путем докумената. То заправо значи да ће купац платити цену тек када му се предају документа која представљају робу. Дobar пример за овакав вид плаћања је документарни акредитив.

У погледу начина плаћања користе се акредитиви, чекови, менице и други платни инструменти.

1.5. Време плаћања

Купац мора да исплати цену оног дана и тренутка како је одређено путем уговора или путем одредаба конвенције. Конвенција у погледу сваког елемента уговора даје предност аутономији воља уговорних страна, па то чини и у погледу времена плаћања цене. Ако уговором ништа није одређено узима се у обзир успостављена пракса или трговачки обичаји у складу са чланом 9 БК. С обзиром на то да Конвенција даје примат уговорном одређењу времена плаћања цене, с тим, у вези постоји неколико модалитета.

Првенствено се може одредити тачан тренутак, односно дан извршења обавезе. Исто тако се може одредити и рок унутар којег ће купац извршити обавезу. Дан плаћања цене се може одредити прецизно или се он може утврдити путем тумачења уговорних одредби. Не само да је време одредиво на основу уговора већ и на основу обичаја и праксе којима су стране подвргле свој уговор. Време је тачно и прецизно одређено ако нпр. у уговору стоји одредба да се цена мора платити 1. септембра текуће године. Ако би се у споразуму нашле одредбе као што су: 15 дана од закључења уговора или среда после Божића и слично, ради се датуму који је одредив. Наиме када је тренутак плаћања цене одредив, постоји заправо податак који указује на одређен догађај у будућности који ће сигурно наступити. Почетак рока, а још важније крај истог морају бити одређени или одредиви.

Врло често продавац може у уговору да услови предају докумената и робе истовременим плаћањем цене од стране купца. То заправо предвиђа Конвенција по члану 58(1). Ако стране нису ништа уговориле, купац је дужан да плати цену када му продавац стави на располагање робу или документе на основу којих може располагати робом. Дешавало се у пракси да стране кроз уговор модификују члан 58 БК. Наиме, закључен је уговор између италијанског продавца и немачког купца.¹⁰⁶ Повод за настанак спора је било неплаћање цене. Купац је указао суду да је одбио плаћање цене из разлога што му је продавац гарантовао да ће имати права на бескаматни кредит на неодређени временски период. Суд је констатовао да таква одредба у уговору заправо представља измену члана 58 БК, пошто члан 58 предвиђа да купац плаћа цену онда када му продавац стави на располагање робу или документе путем којих може располагати робом. Суд је такође констатовао да је продавац, одобревши бескаматни кредит, заправо, неограничено

¹⁰⁶ Case 297/ 7 U 3506/97, *Italian seller V. German buyer*, Germany (21 January, 1998) <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V00/509/00/PDF/V0050900.pdf?OpenElement> приступ 24.09.2017. године

продужио рок за плаћање цене од стране купца и он то унилатерално није могао да мења. Но, без обзира на такву констатацију суд је ипак уважио захтев италијанског продавца и одредио да се дуг мора платити у складу са чланом 59 БК који налаже да купац мора исплатити цену оног дана који је одређен уговором или који се може утврдити на основу уговора или Конвенције, без потребе да продавац постави неки захтев или учини неке друге формалности.

Плаћање и предаја робе се могу вршити истовремено. То је изражено код ситуација где је продавац извршио своју обавезу испоруке стављањем робе на располагању купцу. То значи да обавеза купца доспева чим се роба стави на располагање на одређеном месту. Место испоруке индивидуално одређене ствари, ствари одређених по роду које треба издвојити из масе или их пак треба израдити је место налажења ствари, под условом да су стране при закључењу уговора знале где се ствари налазе.¹⁰⁷ Када се испорука извршава стављањем робе на располагање купцу, место испоруке је место у коме је продавац у време закључења уговора имао своје место пословања.¹⁰⁸

Код уговора који предвиђају превоз робе, продавац може одредити да се неће предати роба све док купац не исплати цену. У таквим уговорима је тешко оствариво да се истовремено врши предаја робе и плаћање цене ако уговор предвиђа превоз робе. То уједно значи да је купац дужан да плати цену када му превозилац понуди предају робе у место опредељења. Продавац није дужан да прими плаћање пре уговореног рока. Али исто тако према члану 58(3) БК купац није дужан да плати цену пре него што је имао могућност прегледања робе. Од купчеве воље зависи да ли ће то право користити или не.

1.6. Валута плаћања

Валута плаћања игра значајну улогу у купопродајним односима, нарочито када се у државама уговорних страна користе различите валуте плаћања. У међународној трговини је то најчешћи случај. Конвенција не регулише ово питање изричито као што је то случај са неким другим елементима уговора.

Најпре, увек је меродаван споразум страна у погледу валуте плаћања. Стране могу одредити да купац плати цену у валути своје земље или у валути земље продавца, чак и у валути неке треће државе. Слобода избора постоји, али је она ограничена девизним

¹⁰⁷ Чл. 31 (б) БК.

¹⁰⁸ Чл. 31 (ц) БК.

прописима земље. Када валута није изричито уговорена она се одређује на основу успостављене праксе и обичаја и то у складу са чланом 9 БК. Дешаваће се да се за одређивање валуте не може искористити ниједан од претходно споменутих начина, па је став теоретичара да одговор управо треба тражити у самој конвенцији будући да је неодвојиво од куповне цене, а не у националним правима.¹⁰⁹ Једна група теоретичара сматра да се у таквим случајевима треба узети валуту која важи у месту предаје робе или у свим осталим случајевима у складу са чланом 57(1)(б). Други, пак, сматрају да је увек меродавна валута у месту пословања продавца.¹¹⁰ Плаћање у месту предаје робе долази до изражаја када су уговорене INCOTERMS клаузуле попут „EXW” где је продавац у обавези да остави робу на располагање купцу у месту свог пословања или у месту производње.

2.Обавеза преузимања испоруке

Друга обавеза купца огледа се у пријему испоруке. Ово је заправо обавеза која се према члану 60 БК састоји из:

- 1) радњи које се од њега разумно очекују како би продавац извршио испоруку и
- 2) преузимање робе

Први део његове обавезе се односи на правне и фактичке радње које мора предузети како би помогао самом продавцу да испоручи робе. А други део обавезе се огледа у стицању државине на роби.

2.1.Обавеза предузимања неопходних радњи

Купац је дужан да предузме све радње које се од њега разумно очекују како би се извршила испорука. Ове радње могу бити изричито уговорене, а могу произилазити из успостављене праксе уговорних страна и постојећих трговачких обичаја. Припремне радње су нужне за извршење испоруке и утичу на њено извршење. Друго, у конвенцији се наводи извршење радњи које се разумно очекују од стране продавца. Заправо, тако се жели спречити постављање наразумних захтева од стране купца. Обично се у уговору наводе клаузуле путем којих се види шта се очекује од купца. То могу бити радње превоза робе, истовара робе, плаћање царинских дажбина, обавешавање продавца о појединостима као што су име брода или место налажења истог (FOB), потом прибављање одређених

¹⁰⁹ С.Фишер Шобот, *op.cit.* стр.155.

¹¹⁰ *Ibid.*

докумената итд. Врло учестали су уговори уз диспозицију у којима је купац дужан да у одређено место и назначено време преузме робу и утовари је на превозно средство.

2.2.Обавеза пријема робе

Купац мора да преузме робу у месту, времену и начину како је то одређено споразумом или онако како је предвиђено трговачким обичајима. Обавеза пријема је на неки начин друго лице испоруке, па су често место, време и начин преузимања робе повезани местом, временом и начином извршења испоруке. Свакако не мора преузимање робе да се поклопи са испоруком, већ се може преузети роба на неком другом месту, времену и начину. Преузимање робе подразумева стицање државине и физичко располагање робом. Да би купац могао касније да се позива на несаобразност испоруке он мора физички преузети робу.

Преузимање се врши на разне начине. Уколико продавац изврши своју обавезу испоруке тако што је роба остављена на располагање у месту пословања продавца, тада ризик за оштећење и губитак робе прелази са продавца на купца. Осим тога, купац има обавезу физичког одношења робе са места испоруке. Купац чини повреду уговора ако не испоштује обавезу пријема испоруке. Један од случајева, у којима се није испоштовала обавеза пријема испоруке, тичао се уговора између холандског продавца стабала и немачког купца, односно трговца дрвећем.¹¹¹ У уговору је било одређено да се стабла морају испоручити до краја јесени (21.децембар 1993.). Купац није примио целу испоруку већ само један део и то знатно касније него што је било предвиђено уговором, услед чега је продавац претрпео велику штету што због неплаћања цене, што због чињенице да је морао да посече стабла и да располаже њима. Купац је истакао како су се он и продавац договорили да се одложи испорука до фебруара месеца 1994.године. Међутим, такве одредбе у уговору није било и суд је тумачењем Конвенције указао да је продавац своју обавезу испоруке у потпуности испоштовао у складу са чланом 33 БК и да је најкасније морао испоручити робу последњег дана јесени. Купац није испоштовао своју обавезу у складу са чланом 60 БК¹¹² где је он требало најкасније да преузме испоруку

¹¹¹ Case 943/ C0300064/H, *Dutch appellant V. Pflanzen König GMBH*, Germany (20 December, 2005) <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V10/531/46/PDF/V1053146.pdf?OpenElement> приступ 09.09.2017.године

¹¹² Чл.60 (а) и (б) БК.

Да ли ће се повреда третирати као битна или не зависи од тежине повреде обавезе. Уколико се квалификује као битна, продавац има право на раскид уговора. Продавац увек претходно оставља додатни рок за извршење обавезе. Ако купац то не учини у остављеном року или изјави да то неће учинити, продавац може раскинути уговор. У свим осталим случајевима има право на накнаду штете и да захтева испуњење уговора. Због повезаности примарне обавезе продавца да изврши испоруку онако како је уговорено и обавезе купца да прими испоруку, може се извести право купца да одбије пријем робе која је испоручена у неком другом месту, а не у месту које је споразумом одређен. Такође, може одбити пријем превремене испоруке и испоруке веће количине. Заправо, од купца зависи да ли ће одбити извршену испоруку која је превремена и да ли ће прихватити већу количину робе. Ако прими вишак робе, дужан је да плати по уговореној цени. Обавеза испоруке се састоји и од обавезе преузимања докумената и предузимање одређених правних радњи.

Закључак

Уговор о међународној продаји робе представља најзначајнији инструмент у реализацији трговинских односа између приватно-правних субјеката који припадају различитим државама. Генерално посматрано, аутономија воље у регулисању обавеза и права уговорних страна долази максимално до изражаја. Међутим, занимљива је такође чињеница да стране своју вољу подвргавају управо режиму Бечке конвенције у највећем броју случајева. БК је усвојена 1980. године уз пуно уступака, измена и прилагођавања како би имала што већи број потписница. То је свакако разумљив циљ, с обзиром да се тежи уједначеној примени права и прописа на глобалном нивоу.

Као што је већ споменуто на самом почетку рада, око 80% светске трговине се одвија на темељу Бечке конвенције. Она је изузетан инструмент у разумевању међународних купопродајних односа. За разлику од њених претходника, односно ранијих извора, на детаљан начин регулише разне сегменте уговора од момента вођења преговора, па до самог извршења истог и настоји да својим одредбама отклони празнине које се могу јавити у споразуму. Конвенција није савршена, напротив. Она такође има недоречености и нејасноће у појединим одредбама, али без обзира на то, без ње се не могу разумети нити остварити савремени купопродајни односи. Толико је елемената присутно у једном споразуму да стране својом аутономијом воље то не могу регулисати на адекватан начин, као што то чини конвенција.

У раду је било речи о обавезама продавца и купца, под окриљем Бечке конвенције. Кроз сам рад се може уочити сложеност уговорних односа. У прилог томе говори огроман број обавеза који стоји на страни како продавца, тако и купца. Свака обавеза се састоји из низа споредних обавеза са много могућности у реализацији истих. Свака споредна обавеза је подједнако важна као и главна, било да је у питању испорука или плаћање цене, јер води до извршења уговора што је основни циљ. Испорука представља најважнију обавезу продавца. Она се састоји не само у предаји робе купцу, већ се путем уговора од продавца може тражити и организовање превоза, обезбеђење робе, утовар робе и слично. Продавац мора испоштовати место, време и начин у погледу њене реализације, како би се испунио уговор. Свако одсуство у одређивању места, времена и начина испоруке, даје основу за примену одредби Бечке конвенције. Од продавца се, такође, очекује роба која је слободна од потраживања трећих лица. У супротном се сматра да продавац није извршио своју

примарну обавезу из уговора. Од купца се са друге стране, очекује плаћање цене и преузимање испоруке како би се уговор ваљано испунио. Купац плаћа цену у време, месту и на начин како је превиђено уговором. Ако уговор ћути у погледу ових елемената, примениће се одредбе Бечке конвенције. Он, такође, мора предузети све припремне радње како би се омогућио адекватан пријем испоруке. У највећем броју случајева, уговорне стране подвргавају уговор у погледу времена, места и начина извршења својих обавеза, Бечкој конвенцији јер она на објективан и прецизан начин регулише међународни купопродајни однос.

Значај конвенције, такође, потврђује судска пракса. Примери који су наведени у раду су само једни од многобројних из богате праксе судова, који потврђују да се судови придржавају одредаба саме конвенције, без обзира на то што су путем уговора настојали да уреде свој однос. Судови, готово, увек у случају присуства било какве сумње у погледу конкретног спора, полазе од онога што стоји у Конвенцији.

ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

1. Бесаровић Весна, *Интелектуална права индустријска својина и ауторско право*, Београд, 2005, Правни факултет Универзитета у Београду;
2. Вилус Јелена, Царић Славко, Шогоров Стефан, Ђурђевић Душанка, Дивљак Драго, *Међународно привредно право*, Нови Сад, 2008, Правни факултет у Новом Саду
3. Вилус Јелена, *Коментар конвенције УН о међународној продаји робе*, Загреб, 1981, Правни факултет Свеучилишта у Загребу;
4. Вукадиновић Радован, *Међународно пословно право: посебни део*, Крагујевац, 2009, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу
5. Драшкић Младен, Станивуковић Маја, *Уговорно право међународне трговине*, Београд, 2005, Правни факултет Универзитета у Београду;
6. Круљ Владета, *Дејства уговора о купопродаји*, Београд, 1972, Правни факултет Универзитета у Београду;
7. Фишер Шобот Сандра, *Право међународне продаје*, Нови Сад, 2014, Правни факултет Универзитета у Новом Саду;
8. Ђирић Александар, Ђуровић Радомир, *Међународно трговинско право-посебни део*, Ниш, 2005, Правни факултет Универзитета у Нишу;
9. Ђирић Александар, Цветковић Предраг, *Међународно трговинско право*, стручни есеји, Ниш, 2001, Правни факултет Универзитета у Нишу;

ПОПИС ОСТАЛЕ ИСТРАЖИВАЧКЕ ГРАЂЕ

Коришћени правни извори:

- Закон о ратификацији конвенције Уједињених нација о уговорима о међународној продаји робе, *Службени лист СФРЈ - Међународни уговори*, бр. 10-1/84
- http://www.uncitral.org/pdf/english/clout/CISG_Digest_2016.pdf
- Закон о облигационим односима, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/7,8 39/85, 45/89 - одлука УС и 57/89, *Службени лист СРЈ*, бр. 31/93 и *Службени лист*, бр. 1/2003 – Уставна повеља

Случајеви у судској пракси UNCITRAL-а :

Case 261/T 171/95, *Austrian buyer V. Swiss seller*, Switzerland, 20 February 1997
Case 297/ 7 U 3506/97, *Italian seller V. German buyer*, 21 January, 1998
Case 724/ 2 U 923/06 *Italian seller V. German customer*, 14 December, 1996
Case 843/ ККО 2005:114, *Finnish seller V. German buyer*, 14 October, 2005
Case 822, VIII ZR 268/04, *Netherlands buyer V. German seller*, 11 January, 2006
Case 867, *Mitias v. Solidea S.r.L.*, 09 December, 2008
Case 53/ Gf.i 31.349/1992/9, *United Technologies International Inc. Pratt and Whitney Commercial Engine Business V. Magyar Légi Közlekedési Vállalat (Malév Hungarian Airlines)*, 25 September,
Case 1193/ *Mexican seller V. USA buyer*, 10 March, 2009
Case 141/No. 200/1994, *Swiss seller V. Russian buyer*, 25 April, 1995

Остали извори:

http://www.uncitral.org/uncitral/en/case_law/digests.html
<https://www.lawteacher.net/free-law-essays/international-law/international-sale-of-goods.php>
<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=61>
<http://eprints.ibu.edu.ba/3072/2/32%20Zbornik%2021.pdf>
https://hr.wikipedia.org/wiki/Be%C4%8Dka_konvencija_o_pravu_me%C4%91unarodnih_ugovora
<https://iccwbo.org/resources-for-business/incoterms-rules/incoterms-rules-2010/>

<http://www.uncitral.org/>

САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ

Конвенција УН о међународној продаји робе, познатија као Бечка конвенција, представља најважнији извор регулисања међународних купопродајних односа на глобалном нивоу. Рад се бави изучавањем обавеза уговорних страна код уговора о међународној продаји робе у режиму Бечке конвенције у два дела. Први део је посвећен обавезама продавца. Он изучава, не само испоруку као примарну и најважнију обавезу продавца, већ и све њене модалитете попут времена, места, начина испуњења испоруке. Такође се, у првом делу наводе неки од многобројних случајева судске праксе UNCITRAL-а, захваљујући којима се може видети како продавац приступа извршењу испоруке и да ли поштује одредбе уговора које се тичу места, рока, начина испоруке. Други део рада анализира обавезе купца. Обавезе купца су подједнако важне као и обавезе продавца, али се њима посвећује мање пажње у тексту Бечке конвенције. Основна обавеза купца је плаћање цене и предузимање припремних радњи попут отварања акредитива или добијања банкарске гаранције како би се омогућио пријем робе. Такође се, у делу рада који се тиче обавеза купца, наводе поједини случајеви из судске праксе UNCITRAL-а који показују да ли се купац придржава обавеза и на који начин то чини.

Кључне речи: Бечка конвенција (БК), обавезе продавца, испорука робе, обавезе купца, плаћање цене, пријем испоруке.

ABSTRACT

Obligations of the parties in contracts on international sale of goods under the CISG

The UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods, known as the Vienna Convention, represents the most important source of regulation of international sales relationships globally. The thesis deals with the study of international sales contract in the regime Vienna convention in two parts. The first part is dedicated to the obligations of the seller. It analyzes not only the delivery as the primary and most important obligation for the seller, but also all its modalities, such as time, place, manner of delivery fulfillment. Also in the first part lists some of the many cases of jurisprudence of UNCITRAL, thanks to which it can be seen how the seller access to the execution of delivery and whether it respects the provisions of the agreement relating to the place, time, manner of delivery. The second part analyzes the obligations of the buyer. The obligations of the buyer are equally important as the obligations of the seller, but they devoted less attention by the Vienna Convention. The fundamental obligation of the buyer is paying the price and taking preparatory actions like opening letters of credit or guarantees provided to allow for the receipt of goods. Also in this part is shown according to individual court cases of UNCITRAL, whether the buyer comply with the obligations and how does he fulfill it. The main goal is the realization of the contract, and the Vienna Convention paves the way towards achieving the same.

Key words: CISG, obligations of the seller, delivery, obligations of the seller, currency of the payment, taking delivery.

БИОГРАФИЈА

Анђелија Савић је рођена у Алексинцу 21.09.1992. године. Тренутно живи у Алексинцу, где је завршила ОШ „Љупче Николић“ и Алексиначку гимназију. Правни факултет у Нишу уписала је 2011.године, а дипломирала 12.септембра 2016.године са просечном оценом 8,67. Школске 2016/2017. године уписала је мастер студије на Правном факултету Универзитета у Нишу, општи смер, ужа трговинскоправна научна област. Течно говори енглески језик и има основно знање француског језика. Од јануара 2017. године ради као секретар школе у Основној школи „Стојан Живковић Столе“.

ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ
ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА МАСТЕР РАДА

Име и презиме аутора мастер рада: Анђелија Савић

Наслов мастер рада: Обавезе уговорних страна код уговора о међународној продаји робе
у режиму Бечке конвенције

Ментор: др Предраг Цветковић

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику, који сам предао/ла Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, _____

Потпис аутора

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да је мастер рад, под насловом „Обавезе уговорних страна код уговора о међународној продаји робе у режиму Бечке конвенције“

пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да овај мастер рад у целини, нити у деловима, нисам пријављивала на другим факултетима, нити универзитетима;
- да нисам повредила ауторска права, нити злоупотребила интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу, са подацима о датуму одбране и комисији пред којом је рад брањен.

Аутор мастер рада: Анђелија Савић

У Нишу, _____

Потпис аутора
